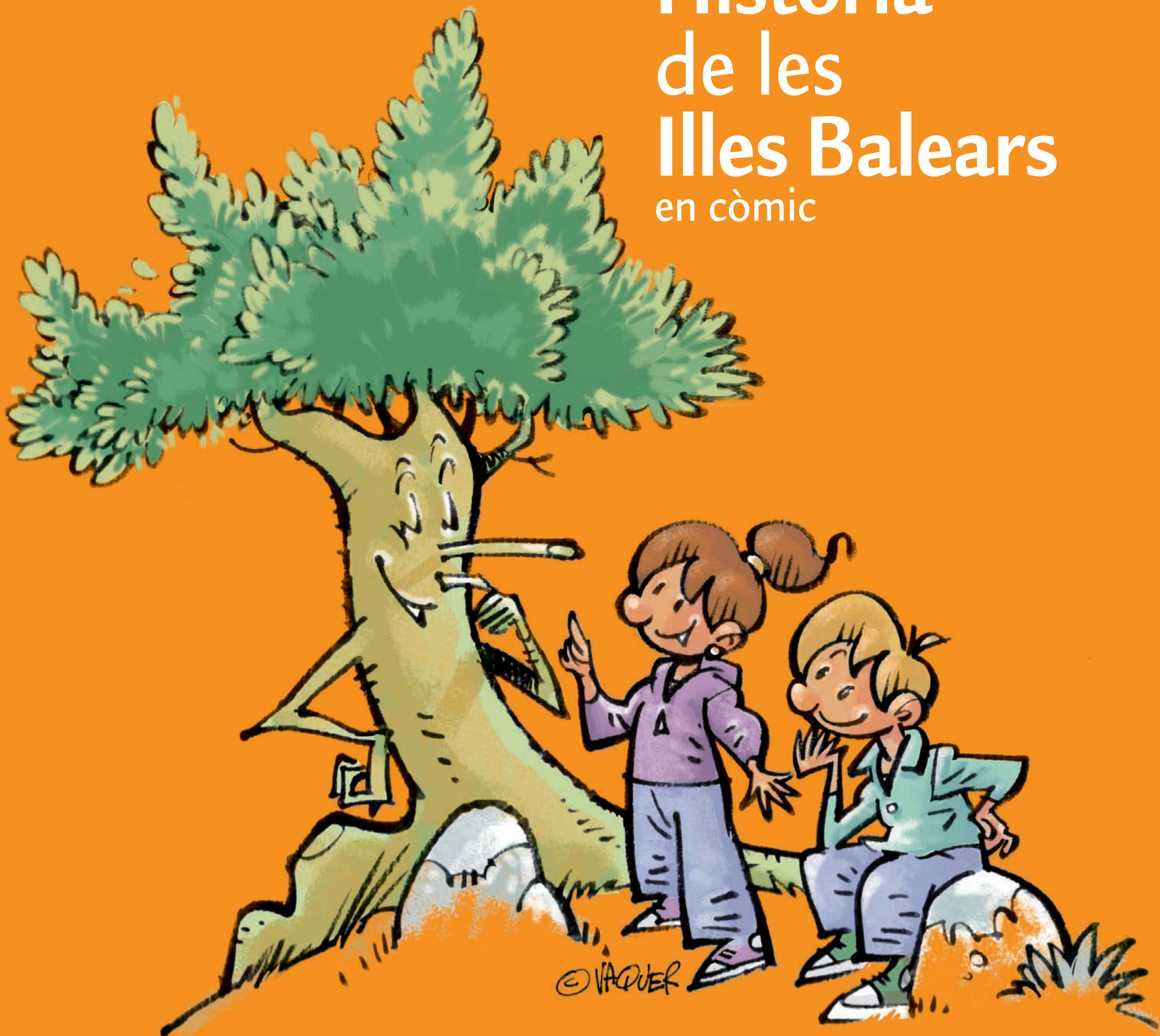
Història de les Illes Balears en còmic

Història de les Illes Balears

en còmic

Direcció i coordinació:
Rafel Vaquer

Guió:
Joan Aliu i Alfons López

Dibuixos:
Alfons López, Tomeu Seguí, Pau Rodríguez,
Àlex Fito i Rafel Vaquer

Color:
Àlex Fito

Assessorament històric 1a edició:
Jaume Vidal i Alcover

Assessorament històric de la present edició:
Elvira González, Margalida Bernat i Jaume Serra

Correcció lingüística:
Àngels Àlvarez

Edita:
"SA NOSTRA", Caixa de Balears

Realitza:
amadip.esment

Direcció editorial:
Gaspar Caballero, Carlos Díaz, Bartomeu Mestre

Disseny editorial i maquetació:
Aníbal Guirado / Ramón Giner

Coordinació editorial:
Maria de Lluc Pons

Impressió:
Mateu Cromo Artes Gráficas, S.A.
28320 Pinto, Madrid

ISBN 84-96031-90-X
Dipòsit legal M-51819-2006

La història es repeteix

Fa vint-i-cinc anys, en el marc de la commemoració del centenari de "SA NOSTRA", Caixa de Balears, es duia a terme la primera edició d'aquesta *Història de les Balears en còmic*, que ara ens plau de presentar-vos revisada i ampliada fins al 2006. No hi havia aleshores una història general de la comunitat amb la solvència requerida que oferís una visió global i rigorosa de les realitats viscudes a les illes des de l'època remota fins a l'època contemporània. Tot i no ser-ne l'objectiu, aquesta publicació, juntament amb el llibre *Cent anys d'història de les Balears*, editat també amb motiu del centenari, foren una referència didàctica sobre la història pròpia de l'arxipèlag. Similar interès de divulgació revesteix aquesta nova presentació, ara que les illes viuen una etapa marcada per un creixement intens en tots els àmbits. La història sempre es repeteix. Valguin, en aquest sentit, les paraules que l'escriptor Jaume Vidal i Alcover deixà impreses al pròleg de 1981.

"L'interès d'un Poble per conèixer la seva història és tan natural, que conté les dues condicions de la necessitat: és l'exigència d'un dret i el compliment d'una obligació. Tots els mitjans d'expressió i de comunicació seran sempre pocs per oferir i assolir aquest coneixement. Avui ens valem de l'anomenat còmic i també historieta perquè creim que la imatge, predominant sobre el text, pot atraure lectors, o simplement veedors, dins un sector més ample que el dels atrets per la lletra rònega. La imatge desvetlla la memòria visual, més sensible, normalment, que la que reté el concepte i fixa la notícia dels moments històrics de la nostra vida col·lectiva amb imprompta més viva i de més durada. Aquesta mateixa intenció ha aconsellat la utilització de l'acudit, de l'humor, de la broma: donar als fets del passat un paral·lel d'actualització humorística, a fi de confirmar, fins allà on és possible, la vella dita, segons la qual la història es repeteix i és per això que els antics romans l'anomenaven *magistra vitae*, mestra de la vida..."

Tot compartint les paraules justes i assenyades de Vidal i Alcover, també ens donarem per satisfets si aconseguim la mateixa finalitat: desvetllar en la nostra gent la curiositat que els impel·lesqui a l'estudi atent de la nostra història.

"SA NOSTRA", Caixa de Balears

Conta'm, vella olivera,
mentre sec alenant sobre la roca,
noves del temps d'enrera
que escrites veig en ta surenca soca.

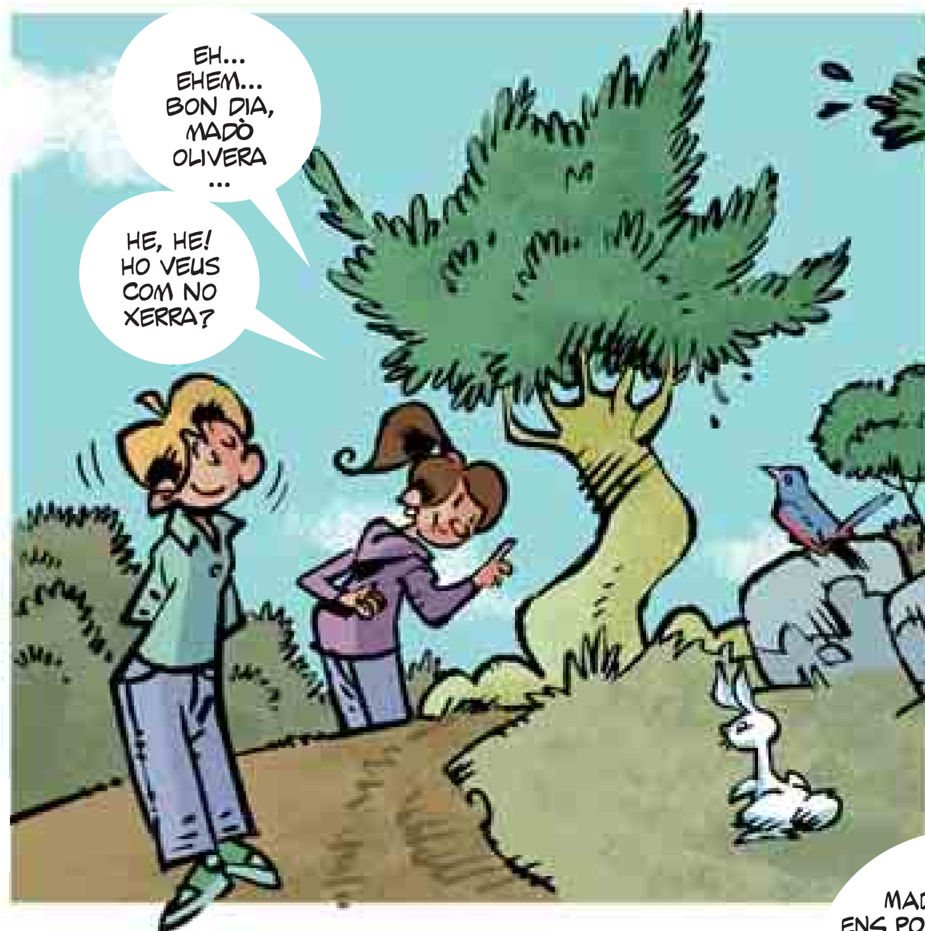
Josep Lluís Pons i Gallarza

NO HO CREC, TOT AIXÒ, TOMEU!

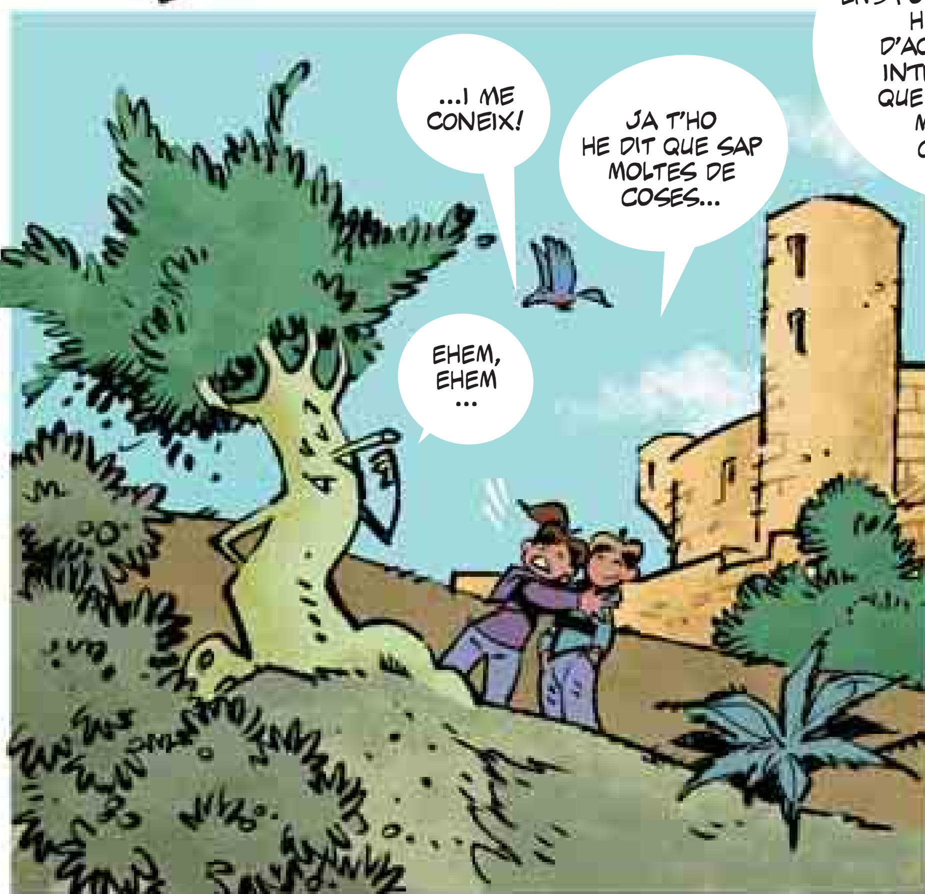
QUE SÍ, MARGALIDETA, TE DIC QUE SÍ ...

EH... EHEM... BON DIA, MADÒ OLIVERA ...
HE, HE! HO VEUS COM NO XERRA?

BON DIA, MARGALIDETA ...
AH!!

...I ME CONEIX!
JA T'HO HE DIT QUE SAP MOLTES DE COSES...
EHEM, EHEM ...

MADÒ OLIVERA, ENS PODRÍEU EXPLICAR HISTÒRIES, D'AQUELLES TAN INTERESSANTS, QUE L'ALTRE DIA ME VÀREU CONTAR?
I A TU, TAMBÉ T'AGRADEN LES HISTÒRIES, MARGALIDETA?
UI! SÍ, MADÒ OLIVERA!

AI, FILLETA MEVA! PENSA QUE NO ÉS EL MATEIX UNA HISTÒRIA QUE UNA RONDALLA ...

PERQUÈ LA HISTÒRIA NO SEMPRE ACABA BÉ, NI LES FETES SÓN SOVINT MASSA AGRADABLES ...

PERÒ, VÓS EN SABEU MOLTES D'AQUESTES FETES?

UI, UI, SÍ EN SAP!

SABER, SÍ QUE EN SÉ. SOM TAN VELLA!

HE VIST O M'HAN CONTAT TOT ALLÒ QUE VA PASSAR DES DELS PRIMERS HUMANS QUE VAREN ARRIBAR A LES ILLES ...

...SÍ, FILLETS! N'HE VISTES TANTES DURANT LA MEVA LLARGA VIDA I DE TOTS COLORS! PERQUÈ LES PERSONES, QUAN TORNAU GRANS, EN FEIS DE MOLT GROSSES!

NO VOLDRIA FER-ME PESADA

EHEM, EHEM... A VEURE... COMENÇARÉ PER ...

VA, VA, CONTAU, MADÒ OLIVERA

LA CULTURA DE LES COVES

CATALINA! JA ENS PODEM CASAR! HE TROBAT COVA!

MÉS ENDAVANT, ELS NADIUS ABANDONAREN LES COVES I CONSTRUIREN POBLATS AMB CASES DE FUSTA, FANG I BRANCATGES.

CONTINUAREN UTILITZANT LES COVES COM A MONUMENTS FUNERARIS, NO TAN SOLS LES NATURALS SINÓ D'ALTRES EXCAVADES A LA ROCA.

SEMPRE DEIA QUE HAVÍEM DE TORNAR ALS ORÍGENS

I ARA VOS CONTARÉ UNA DE LES ETAPES MÉS RIQUES DE LA NOSTRA CULTURA, SOBRETOT A L'ILLA DE **MENORCA** ...

LA CULTURA TALAIÒTICA

UEP, JOAN! QUI TE PAREIX QUE PODRIA **FINANÇAR** LA MEVA GENIAL IDEA?

TALAIOT PARK

ELS POBLATS ES FORTIFICAVEN AMB GRANS MURADES DE PEDRES COL·LOCADES SENSE CAP LLIGAM. TAMBÉ HI HAVIA UNES TORRES ANOMENADES **TALAIOTS**.

AIXÒ DE LES URBANITZACIONS POT TENIR FUTUR

ELS **TALAIOTS** SERVIEN ALHORA DE TORRES DE VIGIA I DE DEFENSA.

I DE CABINA TELEFÒNICA?

HOME ...

UNS ALTRES MONUMENTS MOLT IMPORTANTS SÓN LES **TAULES**, EXCLUSIVES DE **MENORCA**. SE SUPOSA QUE TENIEN UNA FUNCIÓ **RELIGIOSA** O **SEPULCRAL** O DE **PILAR**...

SE TORBA MOLT AQUEST BUS ...

L'ACTIVITAT MARÍTIMA DEL POBLE BALEAR FINALMENT NO POGUÉ COMPETIR AMB LA DELS NAVEGANTS GRECS I FENICIS, QUE MONOPOLITZAVEN EL TRANSPORT DE METALLS.

PER SOBREVIURE, ELS BALEARS ES DEDICAREN A LA PIRATERIA.

ÉS LA CRISI!

HI, HI ...

ÈPOCA PÚNICA

ELS **FENICIS** VAREN ESSER EL PRIMER POBLE QUE INTENTÀ OCUPAR LES ILLES, PRECISAMENT PER DESBANCAR ELS GRECS DEL COMERÇ MEDITERRANI.

LA PRIMERA COLÒNIA QUE FUNDAREN ELS FENICIS, L'ANY **654 aC**, FOU LA D'**EIVISSA.** MÉS ENDAVANT VA PASSAR A MANS DELS CARTAGINESOS.

EIVISSA I **FORMENTERA**, ANOMENADES **PITIÜSES** PELS GRECS, ENCARA NO FORMAVEN UNA UNITAT AMB LES ILLES BALEARS.

A LA GUERRA CONTRA ELS GRECS, A **SICÍLIA**, ELS CÈLEBRES **FONERS BALEARS** COMENÇAREN A FORMAR PART DELS EXÈRCITS CARTAGINESOS. PROVENIEN DE **MALLORCA** I DE **MENORCA** I PARTICIPAVEN A LES BATALLES COM A MERCENARIS.

A LA PRIMERA **GUERRA PÚNICA** CONTRA ELS ROMANS, ELS CARTAGINESOS FOREN DERROTATS I TRASLLADAREN ELS **FONERS** A CARTAGO; PERÒ LES SEVES VINDICACIONS NO FOREN ATESES I ELS BALEARS SE SUBLEVAREN...

VOLEM QUATRE PAGUES EXTRES ...

DOS MESOS DE VACANCES, PARTICIPACIÓ EN ELS BENEFICIS ...

COTXE, UN PIS AMB JACUZZI ...

...I BARRA LLIURE!

ELS **FONERS** NO PODIEN DUR A LES ILLES NI MONEDES NI METALLS PRECIOSOS, PER AIXÒ GASTAVEN TOTA LA PAGA EN VI I FESTES.
DURANT LA SEGONA GUERRA PÚNICA, SEGUIREN **ANNÍBAL** EN LA CAMPANYA CONTRA **ROMA**.

JA HI PODRIEN FER UN TÚNEL TAMBÉ!

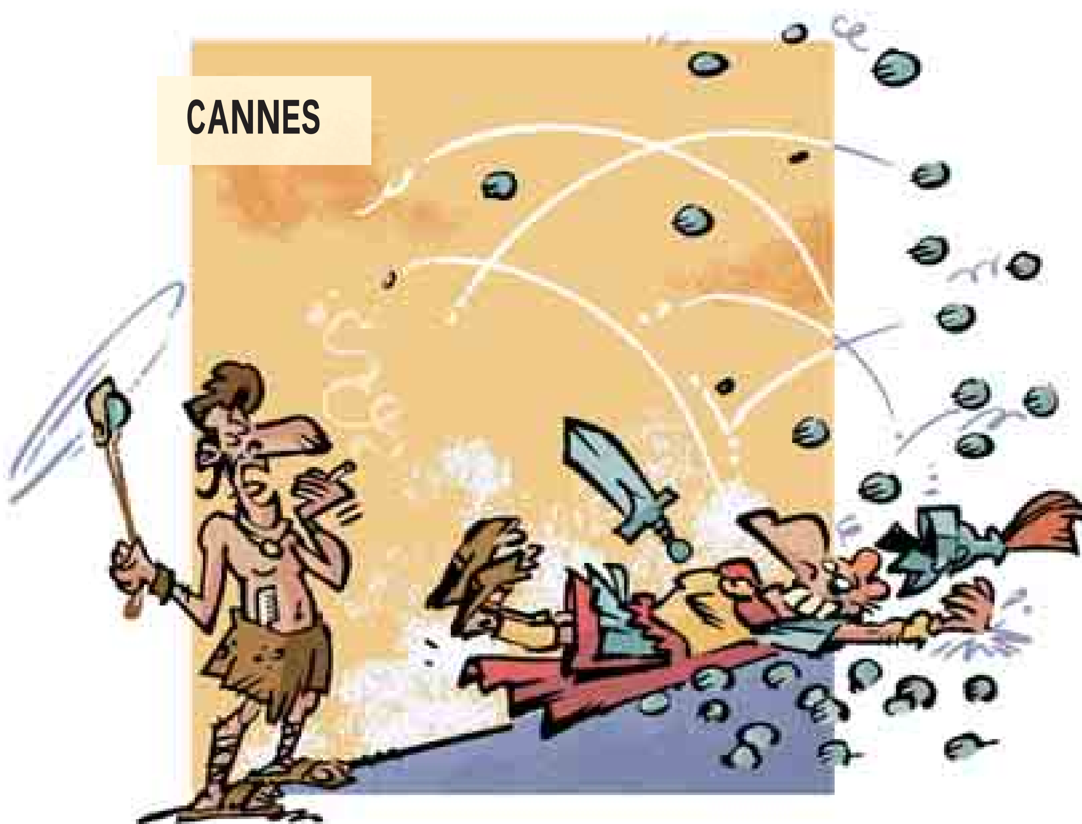
HI, HI, HICS!

HICS!

LA INTERVENCIÓ DELS FONERS FOU DECISIVA A LES VICTÒRIES DE...

FINALMENT, **ESCIPIÓ** VA VÈNCER I **ANNÍBAL** FOU DERROTAT.
ELS MALLORQUINS VAREN PREFERIR L'ALIANÇA AMB ROMA.

AIXÍ VÀREM ENTRAR, AL·LOTETS, A FORMAR PART DE L'IMPERI ROMÀ

LA ROMANITZACIÓ

MIRAU ...

LES BALEARS EREN UN NIU DE PIRATES I EL SENAT ROMÀ VA ENCOMANAR LA CONQUESTA A **QUINT CECILI METEL**, QUE FOU FINALITZADA L'ANY **123 aC**.

ELS HEU LOCALITZAT?

ZI ZENYO, PEDÒ TIDEN PEDDEZ!

CECILI METEL, ANOMENAT **EL BALEÀRIC**, VA FUNDAR A **MALLORCA** LES CIUTATS DE **PALMA** I **POLLENTIA** (ON ARA ÉS **ALCÚDIA**).

AQUÍ NO TENIEN DEZ DE DEZ! NI CADETEDEZ ...

PALMA

POLLENTIA

A **MENORCA**, ELS CARTEGINESOS HAVIEN FUNDAT **JAMMA I MAGŌNE (CIUTADELLA I MAÓ)**, QUE EN L'ÈPOCA ROMANA VAREN CRÉIXER EN IMPORTÀNCIA AMB ELS NOMS DE **JAMMONA I MAGONIS**.

...NI INFADSTUCTUDA TUDÍSTICA ...

JAMMONA

MAGONIS

LES ILLES BALEARS VAREN CONÈIXER EL **CRISTIANISME** ABANS DEL SEGLE V. A **MENORCA**, ÉS DE GRAN IMPORTÀNCIA LA CARTA ENCÍCLICA DEL **BISBE SEVER**, ESCRITA L'ANY **417**.

LES **BASÍLIQUES PALEOCRISTIANES** SÓN NOMBROSES A MALLORCA **(SA CARROTJA, SON PERETÓ...)**
I A MENORCA **(SON BOU, FORNÀS DE TORELLÓ...)**

I QUÈ CONTEN ELS NOUS VEÏNATS?

QUE HI VOLEN ROMANDRE UN PARELL D'ANYETS...

ELS VÀNDALS

DESPRÉS D'ALGUNES DEVASTACIONS ESPORÀDIQUES, ELS **VÀNDALS**, CAPITANEJATS PER **GENSERIC**, OCUPAREN DEFINITIVAMENT LES ILLES L'ANY **465**.

A VEURE SI LES FEIS, AQUESTES BARBARITATS, A CA VOSTRA!

I AIXÒ NO ÉS RES, MADONA, ESPERAU EL *BOOM* DEL TURISME!

ÉS UNA ÈPOCA DE PERSECUCIONS I CRUELTATS CONTRA ELS CRISTIANS. **GENSERIC**, DES DE **CARTAGO**, CAPITAL DEL REGNE VÀNDAL, ORDENÀ DEVASTAR LES ESGLÉSIES.

A MÀ ESQUERRA, BASÍLICA PALEOCRISTIANA ...

...ESBUCADA

EL SEU SUCCESSOR **HUNNERIC**, CONVENÇUT DE LA POCA EFICÀCIA DE LES PERSECUCIONS, CONVOCÀ A CARTAGO ELS BISBES **MACARI** DE MENORCA, **HELIES** DE MALLORCA I **OPILI** D'EIVISSA, ENTRE D'ALTRES.

PERÒ ELS BISBES, QUE REAFIRMAREN LA SEVA FE, FOREN DESTERRATS I VA CONTINUAR LA VIOLÈNCIA.

UNA REVOLTA INTERNA DELS VÀNDALS DONÀ PEU AL GENERAL BIZANTÍ **BELISARI** A DESEMBARCAR A LA COSTA D'ÀFRICA, L'ANY **533**, I DERROTAR-LOS.

I A VOSTÈS, QUI ELS HA CRIDAT?

MIRI, PASSÀVEM PER AQUÍ I, JA QUE HI ÉREM, HEM DIT: ANEM A VEURE EL PISET!

BIZANTINS: ELS SEGLES OBSCURS

L'ANY **534 APOL·LINAR**, EL LLOCTINENT DE **BELISARI**, OCUPÀ LES ILLES BALEARS EN NOM DE L'IMPERI D'ORIENT, QUE PRETENIA RECUPERAR EL TERRITORI DE L'IMPERI ROMÀ.

QUE SÓN MASCLES
I ENDEMÉS VERDS
NO, QUE SÓN FEMELLES
NO, QUE SÓN MADURES
CREC QUE SÓN ELS BIZANTINS ...

LA PRESÈNCIA BIZANTINA VA SIGNIFICAR LA PROSPERITAT DEL CRISTIANISME. ES VAREN RESTAURAR BASÍLIQUES, COM LA DE **SON BOU** DE MENORCA, I SE'N CONSTRUÏREN DE NOVES, COM LA DE **SON FIOL** DE MALLORCA.

GENSERIC ESTIMA LUDOVICA
ATAULFO BENEIT!
PER AQUÍ VA PASSAR EN WAMBA
TEO + CARME
EL QUE FALTA ÉS MÉS CULTURA
SÍ, PERÒ ...
NO HI ESTIC D'ACORD, LA CULPA ÉS DEL TURISME

L'ANY **647** VA TENIR LLOC UN FET HISTÒRIC QUE SERIA DE GRAN TRANSCENDÈNCIA PER AL FUTUR DE LES ILLES: ELS **MUSULMANS** VAREN VÈNCER ELS EXÈRCITS **BIZANTINS** I ELS FORAGITAREN DEL NORD D'ÀFRICA.

LA DEBILITAT I ELS POCS CONTACTES AMB L'IMPERI D'ORIENT SIGNIFICAREN EL PROGRESSIU ALLUNYAMENT DE LES ILLES BALEARS DEL MÓN BIZANTÍ I LES PRIMERES INCURSIONS MUSULMANES.

L'ANY **708**, **MUSSA**, GOVERNADOR DE L'ÀFRICA MUSULMANA, ENVIÀ UNA FLOTA CONTRA LES ILLES QUE DESFÉ LA MARINA BALEAR I S'EMPORTÀ UN GRAN BOTÍ.

LES INCURSIONS CONTINUAREN I ELS ILLENCS DEMANAREN AJUDA A **CARLEMANY**, QUE VA VENIR A DEFENSAR-LOS D'UN NOU ATAC L'ANY **799**.

L'ANY **813**, EL **COMTE ERMENGOL D'EMPÚRIES** PREPARÀ UNA EMBOSCADA A LES ILLES BALEARS I DERROTÀ ELS MUSULMANS, QUE VENIEN DE CÒRSEGA CARREGATS DE BOTINS.

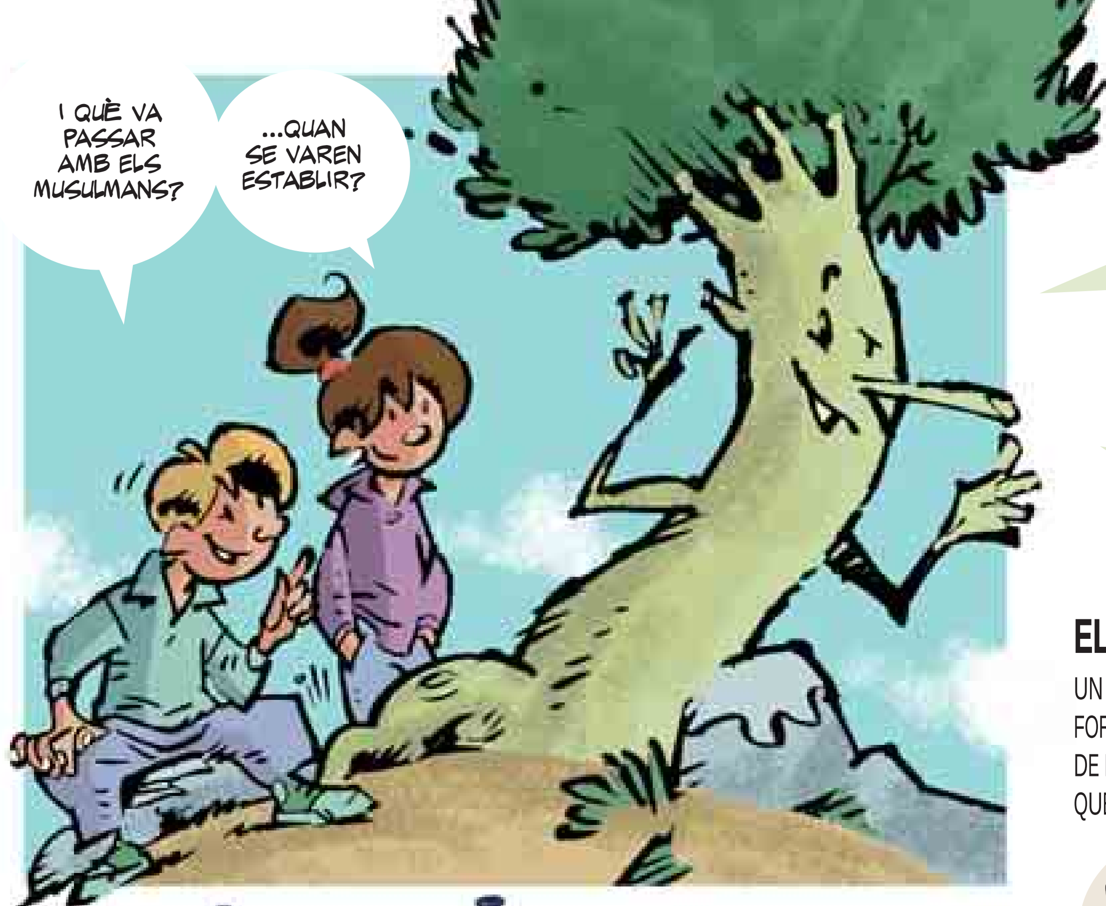
NO HE ESTAT JO!

AH, NO? A VEURE LES MANS!

FINALMENT, ELS BALEÀRICS PACTAREN AMB ELS MUSULMANS, PERÒ COM QUE NO COMPLIREN EL PACTE, **ABDERRAMAN II** ENVIÀ UNA EXPEDICIÓ DE CÀSTIG A LES ILLES.

EN AQUEST TEMPS HI HAGUÉ UNA ALTRA INVASIÓ ESPORÀDICA, A CÀRREC DELS NORMANDS DE **SIGUR I DE NORUEGA**, A MALLORCA, A MENORCA I A FORMENTERA.

FILLETS, DOLÇOS ESTIMATS, ELS MUSULMANS VAREN ROMANDRE MOLTS D'ANYS A LES ILLES BALEARS: MÉS DE TRES SEGLES

ARA, ARA HO EXPLICAREM

ELS MUSULMANS

UN PODERÓS SENYOR ANOMENAT **ISAM AL-HAWLANÍ**, FORÇAT A REFUGIAR-SE A **MALLORCA** PEL TEMPORAL, S'ENAMORÀ DE L'ILLA I POC TEMPS DESPRÉS, L'ANY **902**, LA CONQUERÍ I S'HI QUEDÀ COM A GOVERNADOR.

I VOSALTRES, D'ON SORTIU?

VENIM D'AL·LÀ

HI HI HI

A LA PRIMERA ÈPOCA, MALLORCA I LES ALTRES ILLES, QUE TAMBÉ FOREN CONQUERIDES, DEPENIEN DEL **CALIFAT DE CÒRDOVA**, FINS QUE VA ESSER DISSOLT.
I ARA QUÈ PASSARÀ?
RES... TOT IGUAL ...

QUAN ES DESFÉU EL CALIFAT S'INSTAURAREN ELS REGNES DE TAIFES. AIXÍ, LES ILLES BALEARS PASSAREN A DEPENDRE DEL **VALÍ DE DÉNIA** L'ANY **1015**.
I ARA COM ANIRÀ?
RES ... NO CANVIA RES ...

APROFITANT LES LLUITES INTERNES, EL GOVERNADOR DE LES ILLES, **AL-MURTADÀ**, S'ERIGÍ EN EMIR INDEPENDENT L'ANY **1075**.
I ARA QUÈ?
UI ARA! TOT ANIRÀ BÉ ARA! JA T'HO DIC JO, HOME
VIUS! CONSELLER DE NOVA CREACIÓ

EL SEU SUCCESSOR, **MOBAXIR**, VA FER FORTIFICAR LA CIUTAT AMB MURADES QUE VAREN DURAR FINS A LA CONQUESTA DE **JAUME I** I MÉS ...
I ARA QUÈ FEIM?
PODRÍEM FER UNA MURADA!!
MIRA-TE'L, QUINA PENSADA!

PER FER NETA LA ZONA DE PIRATES, L'ANY **1114** VA TENIR LLOC UNA **CROADA PISANOCATALANA** CONTRA **EIVISSA** I **MALLORCA**, COMANDADA PER **RAMON BERENGUER** EL GRAN.

LI VAIG DIR: "MONTSERRAT, TU QUEDA'T A LA BOTIGA, QUE JA FARÉ JO QUE TORNIN ARRIBAR ELS FILS DE SEDA"

ABATUDA LA FORTALESA D'**EIVISSA** I ALLIBERATS ELS CAPTIUS, ELS **MUSULMANS** VAREN DEMANAR AJUDA ALS **ALMORÀVITS**, PERÒ ABANS QUE ARRIBASSIN, ELS CRISTIANS S'APODERAREN DE **MADINA MAYURCA***.

PER LES VETES-I-FILS!

***** CIUTAT DE MALLORCA

QUAN ARRIBAREN, ELS **ALMORÀVITS** VAREN TROBAR DESERTA **MADINA MAYURCA**. FEIA POCS DIES QUE ELS CRISTIANS L'HAVIEN ABANDONADA

D'ENÇÀ QUE SE'M VA BANYAR EL RELLOTGE, SEMPRE ARRIBAM TARD

EL SEU SUCCESSOR, **ALÍ BANU GANIYA**, VA DUR LA GUERRA CONTRA ELS **ALMOHADES** AL NORD D'ÀFRICA, ON ACONSEGUÍ REFER BONA PART DE L'**IMPERI ALMORÀVIT**, PERÒ NO VA PODER EVITAR QUE FINALMENT OCUPASSIN LES ILLES.

FORA ALMOHADES! FORA ALMOHADES!

PERÒ, A LES ILLES ...

DEIXA'L ESTAR, HOME, QUE ÉS FELIÇ

QUAN ELS **ALMOHADES** ES VAREN ESTABLIR A LES ILLES BALEARS, L'ANY **1203**, ELS PRÒSPERS REGNES CRISTIANS DE LA PENÍNSULA NECESSITAVEN EIXAMPLAR ELS SEUS TERRITORIS.
JO NOMÉS HE DUIT EL SAC DE DORMIR, PERQUÈ NO CREC QUE HI ROMANGUEM GAIRE TEMPS PER AQUÍ ...

EL REI **PERE II D'ARAGÓ**, PARE DE **JAUME I**, JA PREPARAVA LA CONQUESTA DE LES ILLES BALEARS, PERÒ LA VA ABANDONAR PER ALTRES EMPRESES.
RECORDI QUE EL 1212 TÉ LA BATALLA DE LAS NAVAS DE TOLOSA I EL 1213 LA DE MURET ...
AI, SÍ! DIGUI ALS DE MALLORCA QUE ESPERIN UNA MICA

A LA PRIMERA BATALLA, LA VICTÒRIA DE LES FORCES DE **CASTELLA, NAVARRA I CATALUNYA-ARAGÓ** SOBRE ELS **ALMOHADES** DEIXÀ LLIURE EL PROGRÉS CAP AL SUD.
ESTIC UNA MICA CANSAT ...
I SI PROVÀS ELS AIRES DEL NORD?
EN CANVI, LA DERROTA I LA MORT DE **PERE II EL CATÒLIC**, A LA SEGONA BATALLA, OBLIGÀ A ABANDONAR **PROVENÇA.**

TENC LA LLEUGERA IMPRESSIÓ QUE EL MEU FUTUR ÉS A MALLORCA I VALÈNCIA
JAUMET I

ORGANITZACIÓ DE LA SOCIETAT MUSULMANA

VALÍ O **EMIR**, GOVERNADOR I MÀXIMA AUTORITAT POLÍTICA

MAKHZAN CONSELL ASSESSOR

IMAM, MÀXIMA AUTORITAT RELIGIOSA. DIRIGIA LES PREGÀRIES A L'ESCOLA I A LA MESQUITA

CLASSE DOMINADORA DEDICADA AL COMERÇ I A LA PIRATERIA. UTILITZEN LES ILLES COM A PLATAFORMA MILITAR I COMERCIAL

SAHIB AL-SUQ, ENCARREGAT DEL FUNCIONAMENT DEL MERCAT I DE CONTROLAR ELS OFICIS ARTESANALS

MAGISTRATURES GENERALS:
SECRETARIA (CORRESPONDÈNCIA OFICIAL, REGISTRE DE COMPTES)
TRESORERIA(SERVEI D'IMPOSTS)

ZALMEDINA, ENCARREGAT DE L'ORDRE PÚBLIC

QADÍ O JUTGE, RESPONSABLE DE LA JURISDICCIÓ CIVIL I CRIMINAL

POBLE BAIX, DEDICAT A L'AGRICULTURA, A LA RAMADERIA I A LES MANUFACTURES

ESCLAUS, FEIEN QUALSEVOL TREBALL QUE MANÀS EL SEU AMO

CONQUESTA FEUDAL

UNA FLOTA CATALANA, COMANDADA PER **JAUME I**, SORTÍ DE **SALOU**, **CAMBRILS** I **TARRAGONA** EL **5 DE SETEMBRE DE 1229**. L'ESTOL ESTAVA COMPOST PER 155 NAUS.

LA GALERA DE MALLORCA, SISPLAU?

EL DIA 10 VAREN ARRIBAR A **SANTA PONÇA,** DESPRÉS D'UNA TRAVESSIA ACCIDENTADA...

ALLÀ ON LI DIUEN EL **COLL DE SA BATALLA** ES TROBAREN ELS DOS EXÈRCITS I COMENÇÀ UNA LLUITA AFERRISSADA.

ON TENIU AMAGADES LES ENSAÏMADES? CONFESSA-HO!

LA LLUITA CONTINUÀ A LA SERRA DE **PORTOPÍ**, ON VAREN MORIR ELS **MONTCADES**, SENYORS DE L'ALTA NOBLESA CATALANA I MÀ DRETA DEL REI.

MONTCADA JO?

CAA! POTS PENSAR!

DE CAP DE LES MANERES!

NO POT ENTRAR, LI FALTA UNA PÒLISSA

LA VICTÒRIA FOU DELS FEUDALS. ELS MUSULMANS ES VAREN TANCAR A **MADINA MAYURCA** I S'ESTABLÍ UN SETGE QUE DURÀ TRES MESOS I MIG.

ENCARA? UNA ALTRA?

QUE HI HA CAP HOTELET, A PROP D'AQUÍ?

FINALMENT, EL **31 DE DESEMBRE DE 1229** LES TROPES FEUDALS ENTRAREN PER LA PORTA ANOMENADA **BÂB AL-KAHL**, QUE DESPRÉS ES VA DIR DE **SANTA MARGALIDA**, AL COMENÇAMENT DEL QUE AVUI ÉS EL CARRER DE **SANT MIQUEL**.

CONNECTAM AMB LA PORTA DEL SOL ...

L'HOTEL MÉS PRÒXIM?

AU, VENGA! QUE FAREM TARD AL COTILLÓ!

...RETRE EL CASTELL, COMPRAR LICOR D'HERBES I TORNAR AMB LA GALERA DE LES DEU...

JAUME I TORNÀ A MALLORCA PER PRENDRE ALGUNS CASTELLS ENCARA EN PODER DELS MUSULMANS, ELS DE **POLLENÇA**, **ALARÓ** I **SANTUERI**.

EN AQUELL TEMPS, **JAUME I** VA FER TRIBUTARIS ELS MUSULMANS DE **MENORCA**.

MIRAU, ARA NO TENC TEMPS PER CONQUISTAR-VOS...

...PERÒ M'HI POSAU CINC MIL CAIXES DE GINET, TRENTA MIL FORMATGES DE MAÓ, CENT MIL POTS DE MAIONESA...

L'ANY **1235**, L'ARQUEBISBE ELECTE DE **TARRAGONA**, **GUILLEM DE MONTGRÍ**, PROMOGUÉ I REALITZÀ LA CONQUESTA DE L'ILLA D'**EIVISSA**.

I AIXÒ QUÈ FA?

TIRA PEDRES DES DE DALT

AU, VÉS! PER AIXÒ JA TENIM LES CATAPULTES!

ESCOLTAU BÉ, NINETS!

L'ÈPOCA QUE SEGUEIX VA ESSER DE GRAN ESPLENDOR PER A LA INDEPENDÈNCIA COM A...

REGNE DE MALLORCA

L'ANY **1276** MORÍ EL CONQUERIDOR I DEIXÀ ELS SEUS ESTATS REPARTITS ENTRE ELS SEUS FILLS, **PERE EL GRAN** D'ARAGÓ I **JAUME II** DE MALLORCA.

N
O
E
S

MONTPELLER
VILAFRANCA DE CONFLENT
PERPINYÀ
PUIGCERDÀ
SARAGOSSA
LLEIDA
BARCELONA
CALATAIUD
FRAGA
TARRAGONA
DAROCA
PENÍSCOLA
TEROL
BORRIANA
VALÈNCIA
CIUTADELLA
CIUTAT DE MALLORCA
EIVISSA

REGNE DE MALLORCA
CORONA D'ARAGÓ

DE GENOLLONS!! RET VASSALLATGE AL MÉS GRAN DELS REIS!!

AU, VENGA, DEIXA-HO ANAR, HOME...

AIXÒ PROMET!

DURANT EL REGNAT DE **JAUME II** VA VIURE **RAMON LLULL,** UN DELS MÉS PROLÍFICS ESCRIPTORS EN LLENGUA CATALANA.

EL **1285**, DURANT LA GUERRA DE CATALUNYA CONTRA FRANÇA, **PERE III** D'ARAGÓ ACUSÀ **JAUME II** DE MALLORCA DE COMPLICITAT AMB EL REI FRANCÈS.

ESPERA'T, QUE TENC UN ENCÀRREC DE MON PARE!

MOLT AMABLE, PERÒ DEIXA-HO CÓRRER

EL MATEIX ANY, COINCIDINT AMB LA MORT DEL REI **PERE**, EL SEU FILL **ALFONS** VA PRENDRE EL REGNE DE MALLORCA AL SEU ONCLE **JAUME II**.

EL REI **ALFONS III** D'ARAGÓ, DESCONTENT DELS MUSULMANS DE **MENORCA**, S'HI PRESENTÀ AMB LA FLOTA I CONQUERÍ L'ILLA.

QUE NO VOS HAN AGRADAT EL GINET I ELS FORMATGES?

SÍ, PERÒ LA MAIONESA S'HAVIA TRIAT!

MORT **ALFONS**, EL SUCCEÍ EL SEU GERMÀ **JAUME II** D'ARAGÓ, CONEGUT COM **EL JUST**, QUE RETORNÀ EL **REGNE DE MALLORCA** AL SEU ONCLE **JAUME II** L'ANY **1295**.

... I PELS INTERESSOS DE DEU ANYS, T'HI AFEGESC MENORCA I UN COMPLEX HOTELER AMB "TOT INCLÒS"

JAUME II DE MALLORCA **(1276-1311)** ORGANITZÀ EL REGNE: FUNDÀ POBLES, CONSTRUÍ EL CASTELL DE **BELLVER**, REFORMÀ L'**ALMUDAINA**...

EL SEU FILL **SANÇ (1311-1324)** CONTINUÀ LA FORMACIÓ DEL **GRAN I GENERAL CONSELL**, COMENÇADA PEL SEU PARE, ORGANITZÀ UNA ARMADA, CONSTRUÍ UN PALAU A **VALLDEMOSSA**...

JAUME III (1324-1349), NEBOT DE **SANÇ**, VA REGNAR EN UNA ÈPOCA DE PROSPERITAT PER A LA NAVEGACIÓ I EL COMERÇ.
EL **1325** S'ESTABLÍ EL **CONSOLAT DE LA MAR** A PALMA...

L'ANY **1349**, **JAUME III** DESEMBARCÀ A MALLORCA, PERÒ FOU DERROTAT A LA **BATALLA DE LLUCMAJOR**.

EL SEU FILL, QUE HAURIA ESTAT **JAUME IV**, VA INTENTAR RECUPERAR EL REGNE SENSE ACONSEGUIR-HO, I AIXÍ S'EXTINGÍ LA LÍNIA MASCULINA DE LA **CASA DE MALLORCA**.

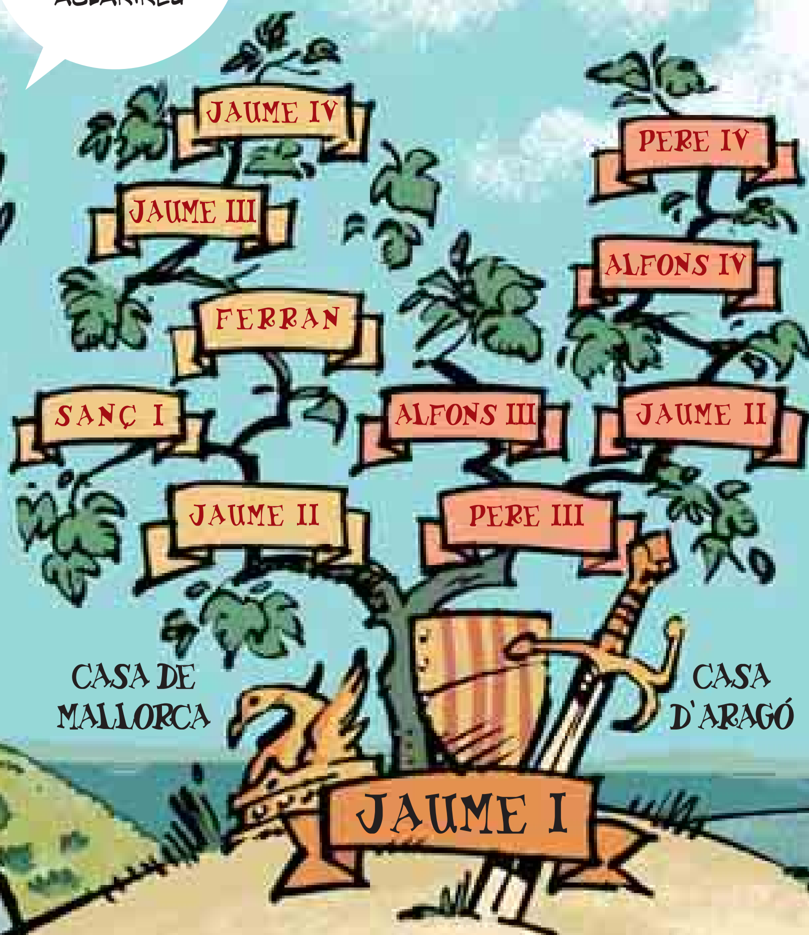
36

JA SE SAP... AIXÒ PASSA A LES MILLORS FAMÍLIES

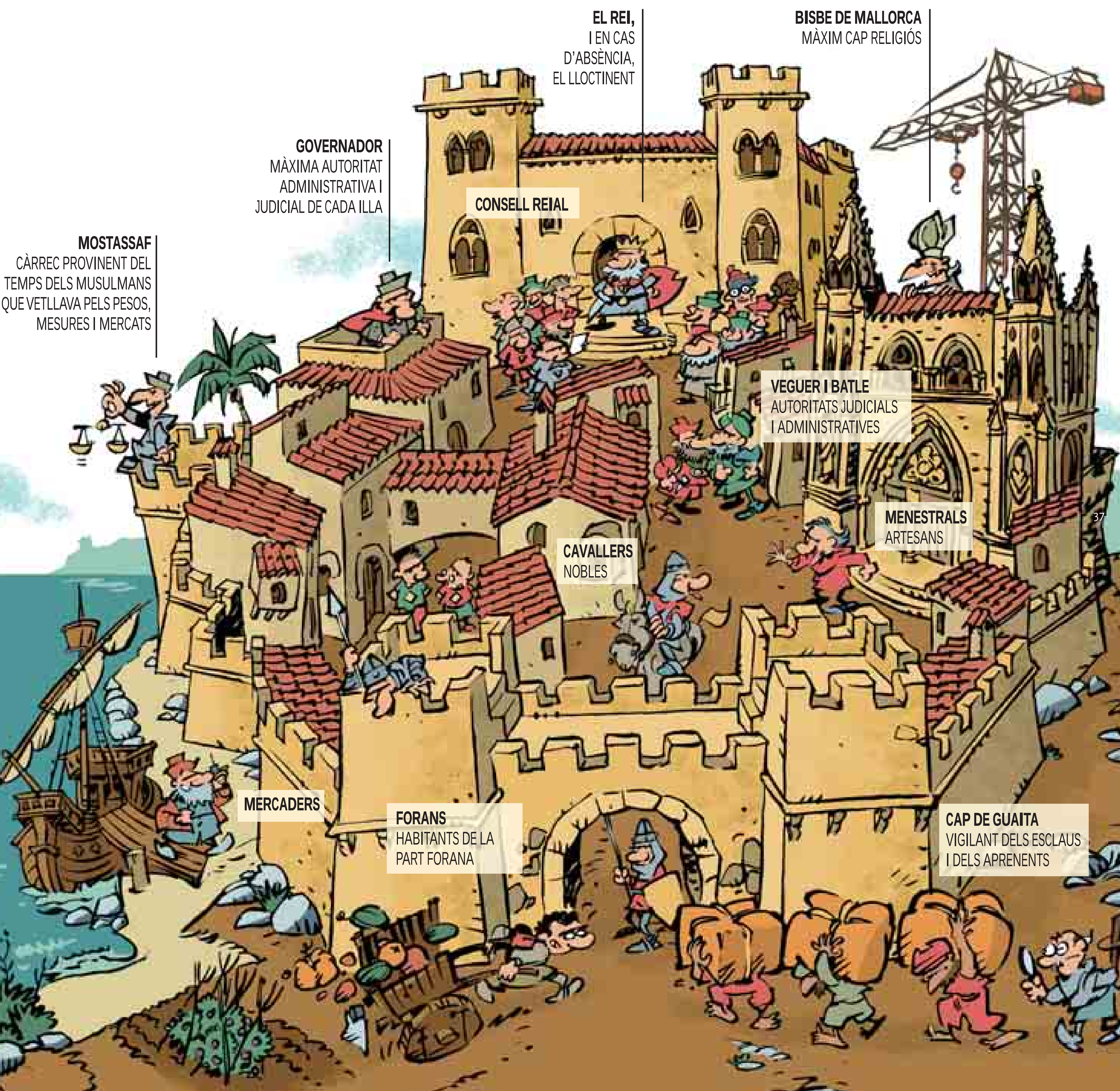
QUAN HI HA INTERESSOS PEL MIG ...

JO JA NO ME'N RECORD QUI EREN ELS UNS I ELS ALTRES!

IDÒ, MIRAU LA FIGUERA GENEALÒGICA I VOS ACLARIREU

ORGANITZACIÓ DE LA SOCIETAT AL REGNE DE MALLORCA

D'AQUESTA MANERA, LES NOSTRES ILLES FOREN REINCORPORADES A ...

LA CORONA D'ARAGÓ

LES GUERRES DE **PERE EL CEREMONIÓS** SIGNIFICAREN L'EMPOBRIMENT DE LES ILLES I UN INTENT DELS **CASTELLANS** D'OCUPAR **EIVISSA** EL **1359**.

QUÈ? D'OCUPACIÓ?

SÓLO UN RATITO

ÉS UNA ÈPOCA D'ESCASSESA PER A LES ILLES BALEARS, COMPLICADA AMB EPIDÈMIES DE PESTA.

ÉS LA CRISI ...

S'EIVISSENC FEREST

EL REI **JOAN** VA VENIR A MALLORCA FUGINT DE LA PESTA DE LA PENÍNSULA. PASSÀ QUATRE MESOS AL **CASTELL DE BELLVER** EN FESTES CONTÍNUES.

"ESTALVIAU ENERGIA", DIUEN ...

A MÉS DE L'ESCRIPTOR **ANSELM TURMEDA** I EL NAVEGANT **JAUME FERRER**, EN EL SEGLE **XIV** FOU CÈLEBRE L'**ESCOLA CARTOGRÀFICA DE MALLORCA**, ENCAPÇALADA PER **ABRAHAM CRESQUES**, AUTOR DE L'***ATLES CATALÀ***.

ALS TEMPS DE **MARTÍ L'HUMÀ (1396-1410)** ES VA ESTIPULAR L'ANOMENAT **CONTRACTE SANT**, QUE SIGNIFICAVA UN AUGMENT DELS IMPOSTS.

DURANT EL REGNAT DE **FERRAN I (1412-1416)** VA VENIR A MALLORCA **SANT VICENÇ FERRER**, QUE VA FER ALGUNS MIRACLES.

512...
513...
514..

ELS PODEROSOS DE **CIUTAT DE MALLORCA**, QUE FORMAVEN BÀNDOLS RIVALS PER QÜESTIONS DE PODER, ACONSEGUIREN TERRES A LA PART FORANA. OFEGATS PELS IMPOSTS, ELS PAGESOS HAGUEREN DE VENDRE LES TERRES I LES CONTINUAREN TREBALLANT PER ALS SENYORS.

NO HO ENTENC, FAIG LA MATEIXA FEINA I CADA VEGADA GUANY MÉS POC ...

I AQUEST SENYOR, AQUÍ QUÈ HI PINTA?

AIXÒ DEU TENIR UN NOM ...

L'ANY **1452**, ELS FORANS I ELS MENESTRALS TORNAREN A ASSETJAR **CIUTAT DE MALLORCA**, PERÒ **FRANCESC D'ERILL**, ENVIAT PEL REI, ELS VA ATURAR ELS PEUS.

ÉS QUE LA CONJUNTURA INTERNACIONAL... L'ÍNDEX D'INFLACIÓ... L'EURÍBOR ...

NOOOO!! M'ESTIM MÉS QUE ME PEGUI!!

EL REI **JOAN II (1458-1479)**, ENFRONTAT AL SEU FILL, **CARLES DE VIANA**, VA TENIR L'OPOSICIÓ DE **CATALUNYA** I DE **MENORCA**.
LES AUTORITATS DE **MALLORCA** ES MANTENGUEREN FIDELS AL REI.

POTS PENSAR, HOME!

ENCARA ENS TORNARIEN A OCUPAR!

EN AQUEST TEMPS, **FRA BARTOMEU CATANY** VA FUNDAR L'**HOSPITAL GENERAL** DE **CIUTAT DE MALLORCA**, MÉS CONEGUT PER **LA SANG**, QUE APLEGAVA TOTS ELS HOSPITALS QUE HI HAVIA ALESHORES.

QUE N'HI HA PER MOLT, DOCTOR?

MIRI, DUGUI'M UNA ANÀLISI DE SANG I D'ORINA, UN VOLANT DE L'INSPECTOR, EL GRUP SANGUINI I UNA FITXA D'AL·LÈRGIES. QUAN HO TENGUI, JA ESTARÀ ACABAT

FERRAN II D'ARAGÓ **(1479-1516)** ES CASÀ AMB **ISABEL** DE CASTELLA.
S'ESTABLÍ **LA INQUISICIÓ** A LA CORONA D'ARAGÓ I, PER TANT, A LES ILLES.

ÈPOCA D'ESPLENDOR DEL LUL·LISME. **BEATRIU DE PINÓS** FUNDÀ A **RANDA** UN **COL·LEGI LUL·LIÀ** I ES CREÀ L'**ESTUDI GENERAL**.

EL DIA DE DIFUNTS DE **1490**, A L'ESGLÉSIA DE **SANT FRANCESC**, S'ENFRONTAREN PER QÜESTIONS DE DOMINI DOS BÀNDOLS DE FAMÍLIES NOBLES DE CIUTAT: **ELS ESPANYOL I ELS ARMADAMS.**

ÈPOCA DELS ÀUSTRIES

DURANT EL REGNAT DE **CARLES I (1500-1558)**, ELS MENESTRALS DE **CIUTAT DE MALLORCA**, AJUDATS PELS FORANS, S'AIXECAREN CONTRA EL VIRREI **MIGUEL DE GURREA** EN PROTESTA PELS IMPOSTS.

LA CONJURA VA COMENÇAR EL FEBRER DE **1521**, EN PLE CARNAVAL. ELS REVOLUCIONARIS, CONEGUTS COM A **AGERMANATS**, S'APODERAREN DE CIUTAT.

* CRIT HISTÒRIC

PART DELS NOBLES ASILATS AL **CASTELL DE BELLVER** VAREN ESSER ASSASSINATS. ALTRES ES REFUGIAREN A RECER DE LES **MURADES D'ALCÚDIA**, ON ELS **AGERMANATS** ELS VAREN ASSETJAR.

EL VIRREI VA FUGIR A **EIVISSA**, DES D'ON VA COMBATRE ELS **AGERMANATS** QUE DESEMBARCAREN A L'ILLA.

L'OCTUBRE DE **1522** EL REI VA ENVIAR UN EXÈRCIT A MALLORCA. DESPRÉS DE NOMBROSOS COMBATS OCUPÀ LA CAPITAL EL MARÇ DE **1523**.
MIRAU! HICS! LES MAJORETS! HI, HI, HICS!

MIRA, ARA SURTEN ELS OPTIMIST!
QUÈ, VOS AGRADEN ELS VELERS? IDÒ EN EL SEGLE XVI LA GENT TENIA POR DE LES VELES ...

...PERQUÈ SOVINT EREN DELS VAIXELLS **PIRATES** QUE ARRASAVEN LES COSTES.
AMAGAU LES DONES, EL BESTIAR I ELS CAMAIOTS!!

MENORCA VA ESSER LA MÉS PERJUDICADA PER LES INCURSIONS. L'ANY **1535 MAÓ** ÉS ASSETJADA PER **BARBA-ROSSA**, ALMIRALL DEL **GRAN TURC**. ES PACTÀ UNA RENDICIÓ, PERÒ ELS PIRATES ENTRAREN A SANG I FOC.
I ME'N DUC LA DONA

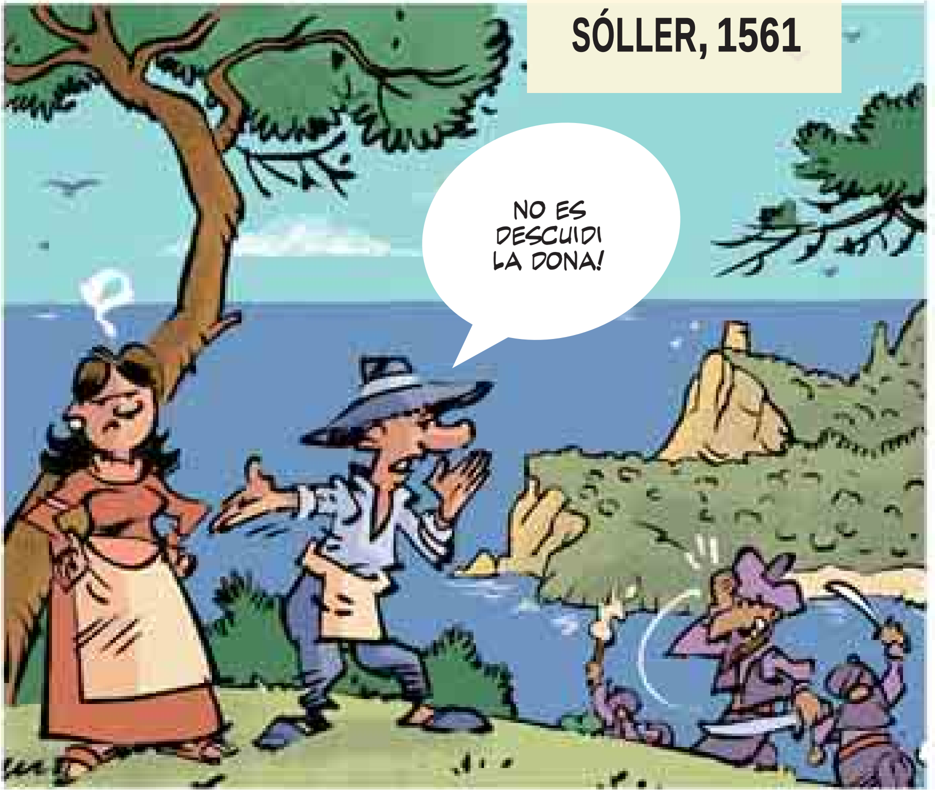
L'ALMIRALL **PIALÍ BAIXÀ**, SUCCESSOR DE **BARBA-ROSSA**, COMANDÀ UN ESTOL DE PIRATES CONTRA **CIUTADELLA**. LA VILA RESISTÍ AMB VALENTIA PERÒ, FINALMENT, FOU SAQUEJADA.

I TAMBE ME'N DUC LA DONA!

TNK

I CONTINUEN LES INCURSIONS PIRATES A LES ILLES BALEARS.

SOTA EL GOVERN DEL VIRREI I EL BISBE, AMBDÓS ANOMENATS **VICH I MANRIQUE**, S'ACABÀ LA **SEU DE MALLORCA** I ES COMENÇÀ UNA NOVA **MURADA** A **CIUTAT**.

SÍ HOME! NO HI HA RES COM ELS NEGOCIS FAMILIARS...

DURANT EL REGNAT DE **FELIP II**, VISQUÉ **SANTA CATALINA THOMÀS (1531-1574)**.

LA SEVA INFANTESA ÉS PLENA DE MIRACLES: CONVERSAVA AMB ALTRES SANTS, OÏA MISSA A LA SEU DES D'UN PUJOL DE VALLDEMOSSA ...

SANG i FETGE 1 euro

Ganivetades per a tots els públics! • N. 092 • Son Llàtzer, 1612

DURANT EL REGNAT DE FELIP II, LES MORTS AUGMENTEN

ELS CANAMUNTS I ELS CANAVALLS

El **1612**, **Rafel Verí** mata en duel **Pere-Joan Quint** a l'avui anomenada Rambla.

DES DE LA MATANÇA DEL **DIA DELS MORTS** DE **1490** NO S'ACABÀ LA VIOLÈNCIA. LES FAMÍLIES PODEROSES DE MALLORCA ES VALIEN DELS BANDOLERS PER A LES BARALLES.

ELS DOS BÀNDOLS, CANAMUNT I CANAVALL, VAREN ESCRIURE PÀGINES NEGRES A LA HISTÒRIA DE LES NOSTRES ILLES.

MATANÇA!

El **14 de juny de 1615** mataren a arcabussades el cavaller **Arnau de Santacília** quan anava des de la seva possessió d'**Alfàbia** cap a **Ciutat de Mallorca**.

EXCLUSIVA!

El germà d'Arnau, **Pere de Santacília**, convertit en líder dels Canamunt, va matar i fer matar molta gent en venjança per la mort del seu germà.

DARRERA HORA

L'any **1619** fou assassinat l'oïdor de l'Audiència **Jaume Joan de Berga**. Es varen fer tantes detencions que d'aquí ve la dita popular quan un no té res a veure amb una cosa:

DESPRÉS DE TANTS ANYS DE VIOLÈNCIA, L'**11 D'OCTUBRE DE 1632**, EN EL CLAUSTRE DE SANT FRANCESC, ARRIBÀ PER FI LA RECONCILIACIÓ DELS **CANAMUNT** AMB ELS **CANAVALL**, FRUIT DE LES GESTIONS DEL **BISBE SANTANDER**.

LA FAM SEMPRE ERA PRESENT A LES ILLES. L'ANY **1613** VA ARRIBAR A L'EXTREM DE DONAR PEU A LA DITA POPULAR:

LES FAMÍLIES MALLORQUINES PRESTAREN AJUDA A **FELIP IV (1605-1665)** EN LES GUERRES CONTRA FRANÇA, QUE ACABAREN AMB EL **TRACTAT DELS PIRINEUS (1659)**. AIXÒ SIGNIFICÀ LA PÈRDUA DEL **ROSSELLÓ** I LA **CERDANYA** DE L'ANTIC **REGNE DE MALLORCA**.

AUGMENTÀ LA NOBLESA MALLORQUINA. ELS NOBLES S'ANNEXIONAREN MÉS TERRES I MILLORAREN ELS SEUS PALAUS, MOLTS DELS QUALS ENCARA ES PODEN ADMIRAR AVUI DIA.

...I AIXÒ ÉS LA SORTIDA DEL SERVEI... VOLS VEURE LA PISTA DE PÀDEL?

LA GUERRA DE SUCCESSIÓ

CARLES II MORÍ L'ANY **1700** SENSE DESCENDÈNCIA. RESOLTA LA QÜESTIÓ SUCCESSÒRIA A FAVOR DE **FELIP D'ANJOU**,
A LES ILLES BALEARS I A LA RESTA D'ESPANYA EL VAREN RECONÈIXER COM A REI, PERÒ SENSE UNANIMITAT. A CATALUNYA...

S'ESTABLÍ UNA LLUITA DE POTÈNCIES: **FRANÇA** PRETENIA QUE **FELIP** OCUPÀS EL TRON ESPANYOL.

ANGLATERRA, **HOLANDA** I **ÀUSTRIA**, TEMEROSES DEL PODER FRANCÈS, SOSTENIEN EL DRET DE L'ARXIDUC **CARLES D'ÀUSTRIA**, QUE ES PROCLAMÀ REI D'ESPANYA A BARCELONA AMB EL NOM DE **CARLES III**.

LA NIT DEL **24 DE SETEMBRE DE 1706**, VINT-I-VUIT VAIXELLS ANGLESOS ENTRAREN A LA BADIA DE **CIUTAT DE MALLORCA**.
LES AUTORITATS BORBÒNIQUES DE L'ILLA ES MANIFESTAREN A FAVOR DEL REI **FELIP V**, PERÒ EL POBLE ACLAMÀ **CARLES III**.
FINALMENT, **MALLORCA** SE SUMÀ A LA CAUSA DE L'**ARXIDUC**.

EIVISSA VA ESSER OCUPADA JUNTAMENT AMB **MALLORCA**.

MENORCA FOU OCUPADA PELS ANGLESOS DOS ANYS MÉS TARD, EL SETEMBRE DE **1708**.

CREC QUE AQUESTS VÉNEN PER MÉS TEMPS QUE UN CAP DE SETMANA

DECIDIDA LA CONFRONTACIÓ A FAVOR DE **FELIP V DE BORBÓ (1683-1746)** I DESPRÉS DE LA CAIGUDA DE **BARCELONA** L'**11 DE SETEMBRE DE 1714**, **MALLORCA I EIVISSA** VAREN RESISTIR FINS AL JULIOL DE **1715**.

PERÒ NO TOTES LES ILLES PASSAREN IMMEDIATAMENT SOTA EL DOMINI BORBÒNIC

IDÒ, VAREN QUEDAR SEPARADES?

AIXÒ MATEIX, JA QUE VAREN EMPRENDRE...

CAMINS DIVERGENTS

SEGONS EL **TRACTAT D'UTRECHT (1713)**, SIGNAT PER LES NACIONS EUROPEES BEL·LIGERANTS, **MENORCA** QUEDÀ EN PODER DELS ANGLESOS.

NO SÉ ON ANIREM A PARAR AMB AQUESTS COSTUMS ...

A MALLORCA I A LES PITIÜSES, ELS **BORBONS** VAREN ESTABLIR EL **DECRET DE NOVA PLANTA (1716)**, QUE CONVERTIA EN PROVÍNCIA EL REGNE DE MALLORCA. **CIUTAT DE MALLORCA** S'ANOMENÀ **PALMA** I PASSÀ A EXERCIR L'AUTORITAT SUPREMA UN **CAPITÀ GENERAL**.

...I A MÉS, TOT ÉS PLE DE FUNCIONARIS CASTELLANS!

¿MANDE?

VENTANILLA

VENTANILLA

VENTANILLA

MALLORCA I LES PITIÜSES AMB ELS BORBONS
DECRET DE NOVA PLANTA

REIAL AUDIÈNCIA
JA CREADA PER FELIP II D'ÀUSTRIA. ADMINISTRACIÓ I JUSTÍCIA GENERALS. ABOLICIÓ DEL GRAN I GENERAL CONSELL I CENTRALITZACIÓ DE L'ADMINSTRACIÓ

CAPITÀ GENERAL
VIRREI EN TEMPS DELS ÀUSTRIES, REPRESENTA EL REI. MÀXIMA AUTORITAT I PRESIDENT DE L'AUDIÈNCIA

CORREGIDOR INTENDENT
ENCARREGAT D'HISENDA. ES PERD L'AUTONOMIA ECONÒMICA

BATLE MAJOR
CAP DE L'AJUNTAMENT O L'ADMINISTRACIÓ LOCAL AMB REGIDORS VITALICIS NOMENATS PER L'AUDIÈNCIA

EL CAPITÀ GENERAL **JUAN DE ACUÑA** VA SUGGERIR A NOU FAMÍLIES DE LA NOBLESA MALLORQUINA QUE S'UNISSIN EN MATRIMONI SEMPRE ENTRE ELLES PER TAL DE CONSERVAR EL PODER SOCIAL I ECONÒMIC.

A **MENORCA**, A DIFERÈNCIA DE LES ALTRES ILLES, ES VA MANTENIR L'ÚS DEL CATALÀ I ES RESPECTAREN LES INSTITUCIONS PRÒPIES.

L'ANY **1756 MENORCA** FOU PRESA PELS FRANCESOS I RETORNADA A ANGLATERRA EN VIRTUT DEL **TRACTAT DE PARÍS** DE **1763**.

DURANT EL REGNAT DE **FERRAN VI**, A **MALLORCA** I A LES **PITIÜSES** ES PATIA FAM I ESCASSESA. EIVISSENCS I MALLORQUINS PRACTICAREN EL **CORS**.

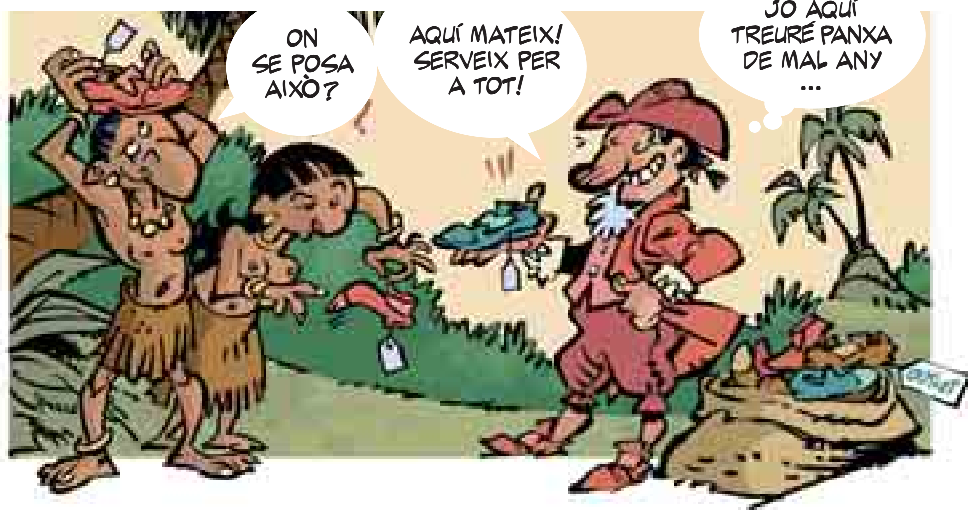

55

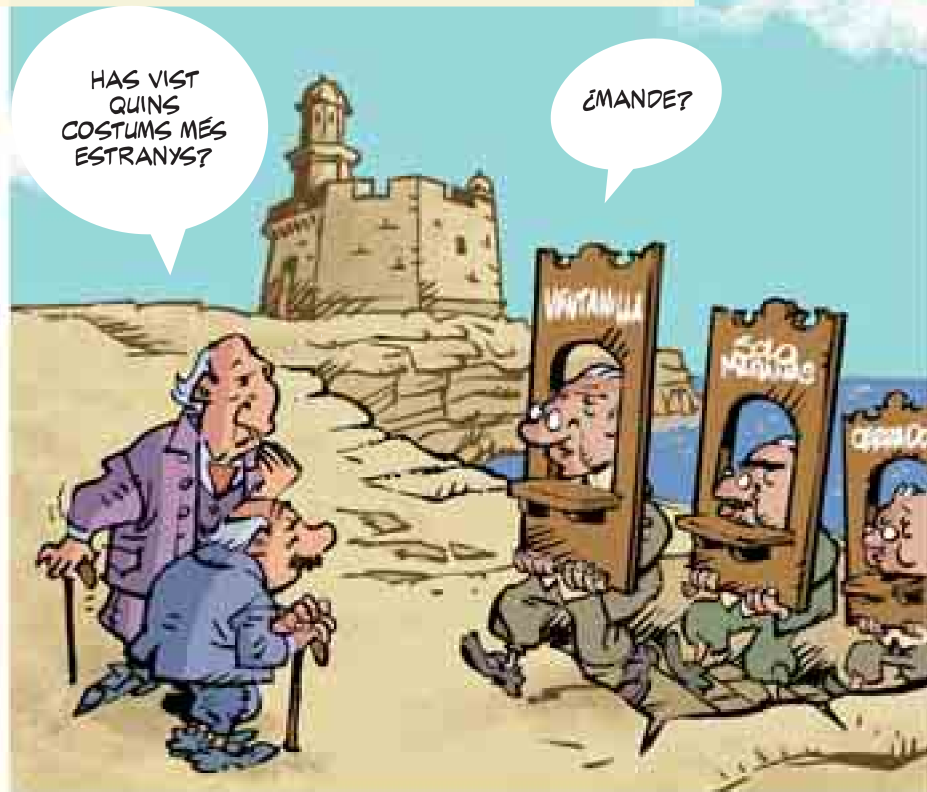
ALS TEMPS DE **CARLES III (1759-1788)** CONTINUÀ L'ACTIVITAT CORSÀRIA A LES ILLES BALEARS. UN DELS MÉS FAMOSOS VA ESSER EL **CAPITÀ ANTONI BARCELÓ**.

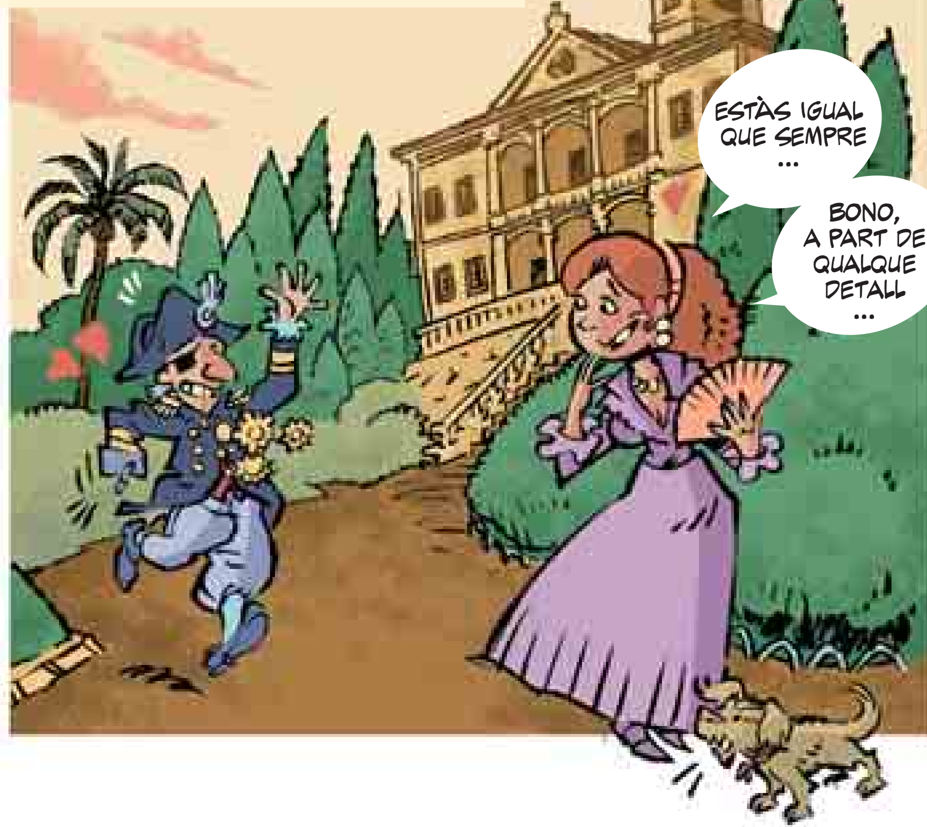
EL REI CONCEDÍ, A LA FI, PERMÍS DE LLIURE COMERÇ AMB AMÈRICA, COSA QUE REVITALITZÀ L'ECONOMIA ILLENCA.

EL FRANCISCÀ **FRA JUNÍPER SERRA**, NASCUT A **PETRA**, FUNDÀ A **CALIFÒRNIA** LES MISSIONS DE **SAN DIEGO, SAINT LOUIS, SAN FRANCISCO, SANTA BARBARA I LOS ANGELES**, CONVERTIDES EN PRÒSPERES CIUTATS AVUI EN DIA.
PERÒ QUÈ FEIS AMB AIXÒ AL CAP?!
SORT QUE VOS VENIM A CIVILITZAR ...

MENORCA TORNAVA A CANVIAR DE DOMINI AMB EL DESEMBARCAMENT DE L'EXPEDICIÓ FRANCOESPANYOLA L'ANY **1782**.
HAS VIST QUINS COSTUMS MÉS ESTRANYS?
¿MANDE?

SETZE ANYS DESPRÉS, ELS ANGLESOS CONQUERIREN NOVAMENT L'ILLA, SENSE RESISTÈNCIA, PER MOR DE L'ABSURDA DESTRUCCIÓ DEL **CASTELL DE SANT FELIP** PER PART ESPANYOLA.
¡ONDIA, MI SARGENTO! ¡YA SÉ PA QUE SERVÍA!
¿AH SÍ?
¡PA LA DEFENSA!
¡NO FASTIDIES!

DURANT L'ÚLTIMA DOMINACIÓ ANGLESA, VA VISITAR SOVINT L'ILLA DE MENORCA L'**ALMIRALL NELSON**, QUE RESIDIA A LA **GOLDEN FARM**, DE VEGADES ACOMPANYAT PER LA CÈLEBRE **LADY HAMILTON**.
ESTÀS IGUAL QUE SEMPRE ...
BONO, A PART DE QUALQUE DETALL ...

L'ANY **1792** VA ESSER BEATIFICADA **SOR CATALINA THOMÀS** I, PER CELEBRAR-HO, HI HAGUÉ FESTES I SARAUS A TOT **MALLORCA**.

TAMBÉ CAUSÀ GRAN SATISFACCIÓ ALS MALLORQUINS LA CAIGUDA DEL PRIMER MINISTRE **GODOY** I EL SEU REPRESENTANT A LES ILLES, EL MALLORQUÍ **MIQUEL GAIETÀ SOLER**, MAL VIST PEL POBLE.

ACABADA LA GUERRA, A **CADIS** ES VA PROMULGAR LA PRIMERA **CONSTITUCIÓ ESPANYOLA**, L'ANY **1812**. EL DISCURS PER PRESENTAR-LA A LA REGÈNCIA EL VA FER EL BISBE MALLORQUÍ **BERNAT NADAL**. A LES ILLES HO CELEBRAREN AMB FESTES I SARAUS.

MONARQUIA CONSTITUCIONAL

LA VIUDA DE **FERRAN VII, MARIA CRISTINA**, OCUPÀ LA REGÈNCIA DEL PAÍS EN L'ESPERA DE LA MAJORIA D'EDAT D'**ISABEL II (1833)**.
PACTÀ AMB ELS LIBERALS, MENTRE QUE ELS ABSOLUTISTES PROPUGNAVEN L'**INFANT CARLES**, GERMÀ DE **FERRAN VII**.

ESCLATÀ LA **GUERRA CARLISTA**. ELS CARLISTES MALLORQUINS S'ALÇAREN A **MANACOR** L'ANY **1835**. LES TROPES ENVIADES DES DE **PALMA** SOFOCAREN LA REBEL·LIÓ.

EL MATEIX ANY ES PROMULGÀ LA **LLEI DE DESAMORTITZACIÓ** DEL MINISTRE **MENDIZÁBAL**.
ELS TERRENYS ECLESIÀSTICS, NO TREBALLATS, ES VAREN SUBHASTAR.

HO VEUS COM NO DU MALA SORT CONRAR AQUESTES TERRES? CAPARRUT!

TUNK

L'ANY **1838** ARRIBAREN A MALLORCA EL MÚSIC POLONÈS **FREDERIC CHOPIN** I L'ESCRIPTORA FRANCESA **GEORGE SAND**. S'INSTAL·LAREN A LA **CARTOIXA DE VALLDEMOSSA**.

EL SETMANARI *LA PALMA*, APAREGUT L'ANY **1840**, MARCÀ EL COMENÇAMENT DE **LA RENAIXENÇA** LITERÀRIA A MALLORCA.
ES PODEN ESMENTAR ELS POETES **PONS I GALLARZA**, **PERE D'ALCÀNTARA PENYA**, **TOMÀS AGUILÓ**, **JERONI ROSSELLÓ**, **MARIAN AGUILÓ**...

S'INTENSIFICÀ EL COMERÇ AMB LES ANTILLES I ALTRES PORTS D'AMÈRICA. S'EXPORTAVEN, SOBRETOT, TEIXITS I, MÉS ENDAVANT, CALÇAT.

60

L'AGRICULTURA TAMBÉ ES VA BENEFICIAR DE LA DESSECACIÓ DE **S'ALBUFERA D'ALCÚDIA**. ABANS, S'HAVIA COMENÇAT EL SANEJAMENT DEL **PLA DE SANT JORDI** UTILITZANT MOLINS DE VENT PER EXTREURE'N LES AIGÜES SUBTERRÀNIES.

61

A **MENORCA** AUGMENTAREN LES INDÚSTRIES DEL CALÇAT I DE BOSSES DE PLATA.
A **INCA** S'OBRÍ LA PRIMERA FÀBRICA DE CALÇAT.

EL **1872** ARRIBÀ A **MALLORCA** L'ARXIDUC **LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA**.

LA PRIMERA REPÚBLICA

EL REI **AMADEU**, ACLAPARAT PER LA QUANTITAT DE PROBLEMES, INTRIGUES I DESCONTENTS, VA DIMITIR. EL GRUP REPUBLICÀ ACONSEGUÍ LA VICTÒRIA A LES CORTS I EL FEBRER DE **1873** ES VA PROCLAMAR LA **REPÚBLICA**.

PERÒ ELS PROBLEMES PERSISTIEN: HAVIA TORNAT A ESCLATAR **LA GUERRA CARLISTA** I S'AIXECAREN ELS **CANTONALISTES**, PARTIDARIS DE LA REPÚBLICA FEDERAL. A **MALLORCA** TENIEN UN PERIÒDIC ANOMENAT *EL CANTÓN BALEAR*.

LA RESTAURACIÓ

FINALMENT, EL **GENERAL PAVÍA** DISSOLGUÉ LES CORTS EL **1874**. ABANS D'UN ANY, **ALFONS XII** VA ESSER DECLARAT REI D'ESPANYA. A LES BALEARS, LES ORGANITZACIONS OBRERES S'APAGUEN.

...I MÉS QUE CALLAM!

FLOP

EL PROGRÉS SEGUÍ EL SEU CURS. S'INAUGURÀ EL **FERROCARRIL PALMA-INCA** L'ANY **1875**.

JO NOMÉS VOLIA DIR QUE LES CIÈNCIES AVANCEN ...

ALMANCO ESTAREM UN PARELL DE PÀGINES SENSE SENTIR-LO

L'AGRICULTURA DE LES BALEARS CONTINUAVA PUIXANT, SOBRETOT ELS VINS, PER LES PLAGUES DE FIL·LOXERA QUE HAVIEN ENVAÏT LES VINYES DE FRANÇA.

PERÒ L'ANY **1890** LA PLAGA ARRIBÀ A LES ILLES. L'EXPORTACIÓ VINÍCOLA S'ACABÀ EN SEC. LES VINYES VAREN ESSER SUBSTITUÏDES PER AMETLERS.

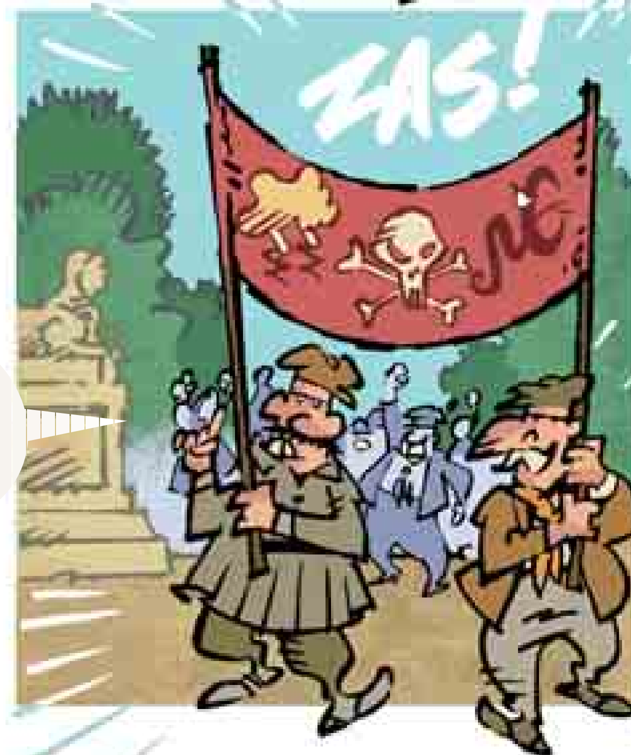
ELS **ESTATS UNITS** DECLARAREN LA GUERRA A **ESPANYA**.
ES PERDEREN ELS MERCATS COLONIALS I LES INDÚSTRIES TÈXTILS I DE CALÇAT ENTRAREN EN CRISI.

L'ANY **1898** SORTÍ A **MAÓ** *EL PORVENIR OBRERO*, TRIBUNA DE REIVINDICACIONS OBRERISTES DE L'ILLA DE **MENORCA**.
POC A POC, ELS MOVIMENTS OBRERS RECOBRAREN FORÇA.

A PARTIR DE **1900** SORTÍ A **MALLORCA** *EL OBRERO BALEAR*, PORTAVEU DELS SOCIALISTES.

L'ANY **1902** S'INICIÀ L'ENDERROC DE LES MURADES DE **CIUTAT DE MALLORCA**. EL **1903** VA APARÈIXER EL LLIBRE *LA INDUSTRIA DE LOS FORASTEROS*, DE **BARTOMEU AMENGUAL,** I DOS ANYS DESPRÉS ES CREÀ EL **FOMENT DEL TURISME**.

TAK

SÍ, ELS EFECTES ESPECIALS S'HAN D'ANAR PERFECCIONANT ...

TAM TAM TAM TAM TAM TAM

L'ANY **1903**, EL MALLORQUÍ **ANTONI MAURA** FORMÀ GOVERN COM A CAP DEL PARTIT CONSERVADOR. LA SEVA HEGEMONIA POLÍTICA A LES ILLES DURÀ FINS QUASI LA DICTADURA DE **PRIMO DE RIVERA**. ELS CACICS DOMINAVEN L'ÀMBIT POLÍTIC.

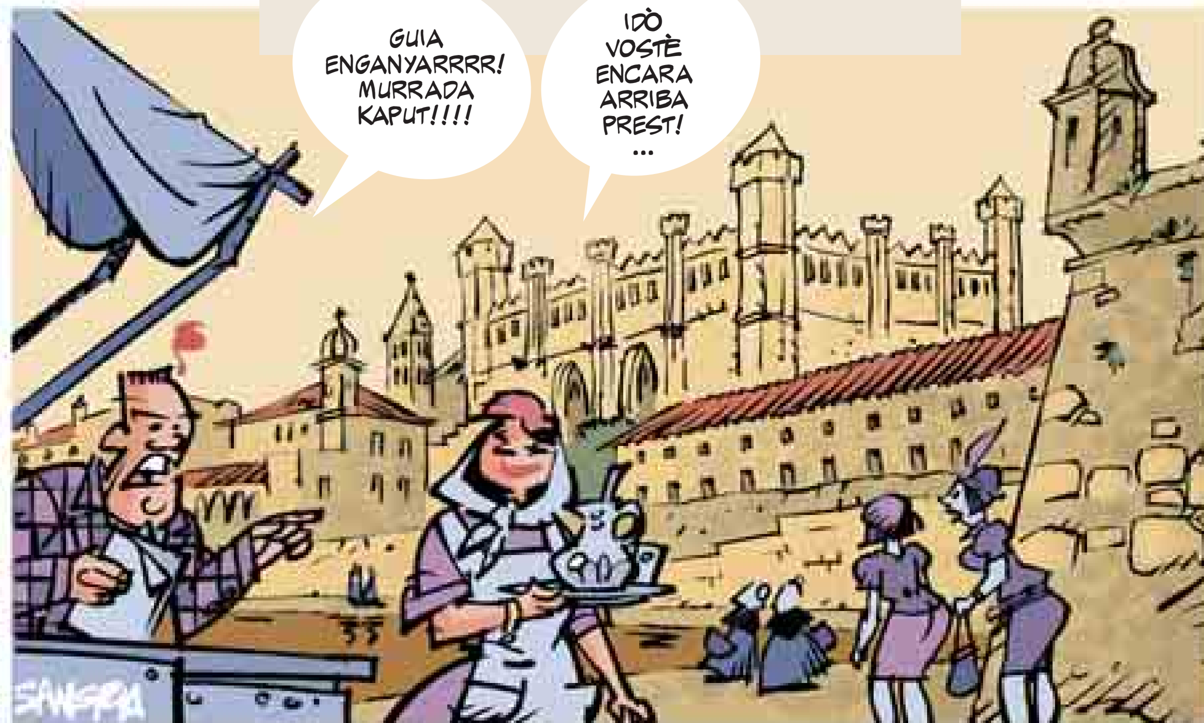

LA DICTADURA DE PRIMO DE RIVERA

D'ACORD AMB EL REI **ALFONS XIII**, EL CAPITÀ GENERAL DE CATALUNYA, **MIGUEL PRIMO DE RIVERA**, ASSOLÍ EL PODER L'ANY **1923**.

DEVERS L'ANY **1925** COMENÇAREN A VENIR UN NOMBRE IMPORTANT DE TURISTES ADINERATS A PASSAR L'HIVERN A **MALLORCA**, INFLUENCIATS PER LA PROLIFERACIÓ D'OBRES COM ARA *UN HIVERN À MAJORQUE* DE **GEORGE SAND**, *DIE BALEAREN* DE L'**ARXIDUC**...

TAMBÉ AJUDAREN A LA PROMOCIÓ DE LES BALEARS PINTORS DE LA TALLA DE **SANTIAGO ROSSINYOL** O **JOAQUIM MIR**.

LA II REPÚBLICA

MIGUEL PRIMO DE RIVERA VA DIMITIR PER FALTA DE RECOLZAMENT.
ELS REPUBLICANS GUANYAREN LES ELECCIONS MUNICIPALS DE **1931**.
EL REI **ALFONS XIII** ABANDONÀ ESPANYA I ES PROCLAMÀ LA **II REPÚBLICA**.

PRIMERA REPÚBLICA, PRIMERA DICTADURA, SEGONA REPÚBLICA, ...
CALLA!! CALLA!!

DURANT LA II REPÚBLICA, L'ANOMENADA **ASSOCIACIÓ PER LA CULTURA DE MALLORCA** ELABORÀ UN PROJECTE D'**ESTATUT D'AUTONOMIA DE MALLORCA I EIVISSA**. **MENORCA** NO HI VOLGUÉ PARTICIPAR.

EN AQUELLA ÈPOCA, **JOAN MARCH** MANEJAVA ELS FILS DE L'ECONOMIA MALLORQUINA I, JUNTAMENT AMB **ABEL MATUTES**, TAMBÉ LA D'**EIVISSA**.

LES **ELECCIONS GENERALS DE 1933** DONAREN LA VICTÒRIA A LES DRETES. EL **1936** EL **FRONT POPULAR** LES GUANYÀ A L'ESTAT ESPANYOL. A LES ILLES TAMBÉ VA GUANYAR LA DRETA.
TOT ESTÀ CONTROLAT ...

EL JUNY DE **1936** ESCLATÀ UNA BOMBA A LA **CASA DEL POBLE**. S'ACUSAREN MEMBRES DE LA FALANGE, HI HAGUÉ **VAGA GENERAL** I FOREN ASSALTATS LOCALS DE PARTITS DE DRETES.
ROIG!
FEIXISTA!
T'AVORRESC D'ENÇÀ QUE ERES EL PRIMER DE LA CLASSE!
...I ME VARES PRENDRE L'AL·LOTA!

REIS ESTIMATS... TOT AIXÒ QUE VOS CONT NO ÉS PER CELEBRAR-HO AMB XEREMIES I ENCARA MANCO EL QUE VOS CONTARÉ ARA ...
PERÒ, MADÒ OLIVERA... HO VOLEM SABER TOT ...

AU, VA! EXPLICAU-NOS-HO!

IDÒ ESCOLTAU BÉ! SAPIGUEU EL QUE VA PASSAR PER AQUÍ DURANT ...

LA GUERRA CIVIL

COM HEM VIST, EL PAÍS ESTAVA DIVIDIT. LES DRETES I PART DELS MILITARS PREPARAREN L'ENDERROCAMENT DE LA REPÚBLICA.
EL 19 DE JULIOL DE **1936**, A **CIUTAT DE MALLORCA**, L'ALÇAMENT DELS MILITARS DIRIGITS PEL GENERAL **MANUEL GODED** TROBÀ POCA RESISTÈNCIA.

FER-ME AIXECAR TAN PREST PER AIXÒ!

POCA SERIETAT!

A **EIVISSA** , TEMPORALMENT, TAMBÉ S'IMPOSAREN ELS NACIONALS.
A **MENORCA,** BONA PART DE LA POBLACIÓ I MOLTS D'OFICIALS VAREN POSAR-SE AL COSTAT REPUBLICÀ. LA REBEL·LIÓ VA ESSER SUFOCADA.

DESPRÉS D'OCUPAR **FORMENTERA** I **EIVISSA,** D'ARREPLEGAR REFORÇOS A **MENORCA**, EL **16 D'AGOST DE 1936** LES TROPES REPUBLICANES, COMANDADES PEL CAPITÀ **ALBERT BAYO**, DESEMBARCAREN AL **PORT DE MANACOR**.

VISCA LA REPÚBLICA!

VISCA L'ANARQUIA!

VISCA L'ESTALINISME!

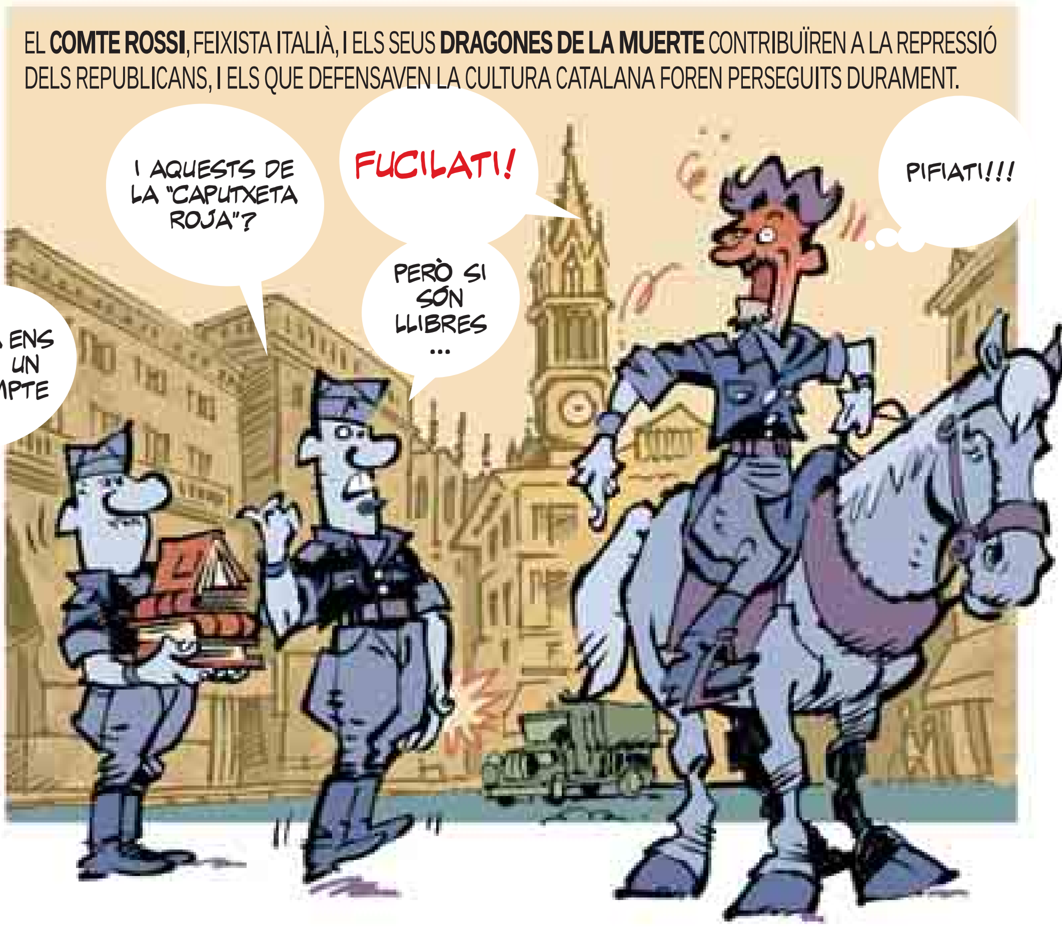
VISCA EL FEDERALISME!

VISCA LA CALDERETA!

PERÒ **JOAN MARCH** HAVIA SOL·LICITAT I PAGAT L'AJUDA DEL GOVERN ITALIÀ. DAVANT LA SUPERIORITAT TÈCNICA DELS ITALIANS, EL GOVERN DE MADRID ORDENÀ LA RETIRADA DE LES FORCES REPUBLICANES EL **4 DE SETEMBRE**.

EL **COMTE ROSSI**, FEIXISTA ITALIÀ, I ELS SEUS **DRAGONES DE LA MUERTE** CONTRIBUÏREN A LA REPRESSIÓ DELS REPUBLICANS, I ELS QUE DEFENSAVEN LA CULTURA CATALANA FOREN PERSEGUITS DURAMENT.

EL FRANQUISME

L'ABRIL DE **1939** VA VÈNCER EL BÀNDOL NACIONAL I EL GENERAL **FRANCISCO FRANCO** ESTABLÍ UN NOVA DICTADURA.

ELS PRIMERS ANYS DE LA POSTGUERRA FOREN DE MISÈRIA I DE FAM PER A MOLTS. L'ESTRAPERLO VA ESSER UNA FORMA DE SOBREVIURE.

ÉS LA CRISI!

RÀPIDAMENT APAREIXEREN HOTELS, APARTAMENTS, URBANITZACIONS... PERÒ PER MANCA D'UNA PLANIFICACIÓ ORDENADA, EL PAISATGE VA ESSER, EN MOLTS DE CASOS, DEGRADAT.

DURANT LA SEGONA MEITAT DE LA DICTADURA S'INCREMENTAREN ELS ESFORÇOS DE RECUPERACIÓ DE LA NOSTRA CULTURA: S'EDITÀ EL ***DICCIONARI CATALÀ-VALENCIÀ-BALEAR***, ES CREÀ L'**OBRA CULTURAL BALEAR**...

LA MORT DEL **GENERAL FRANCO**, EL NOVEMBRE DE **1975**, VA REVISCOLAR LES INSTITUCIONS DEMOCRÀTIQUES DE TOT ESPANYA. EL **29 D'OCTUBRE DE 1977** VAREN TENIR LLOC MANIFESTACIONS MULTITUDINÀRIES PER L'AUTONOMIA.

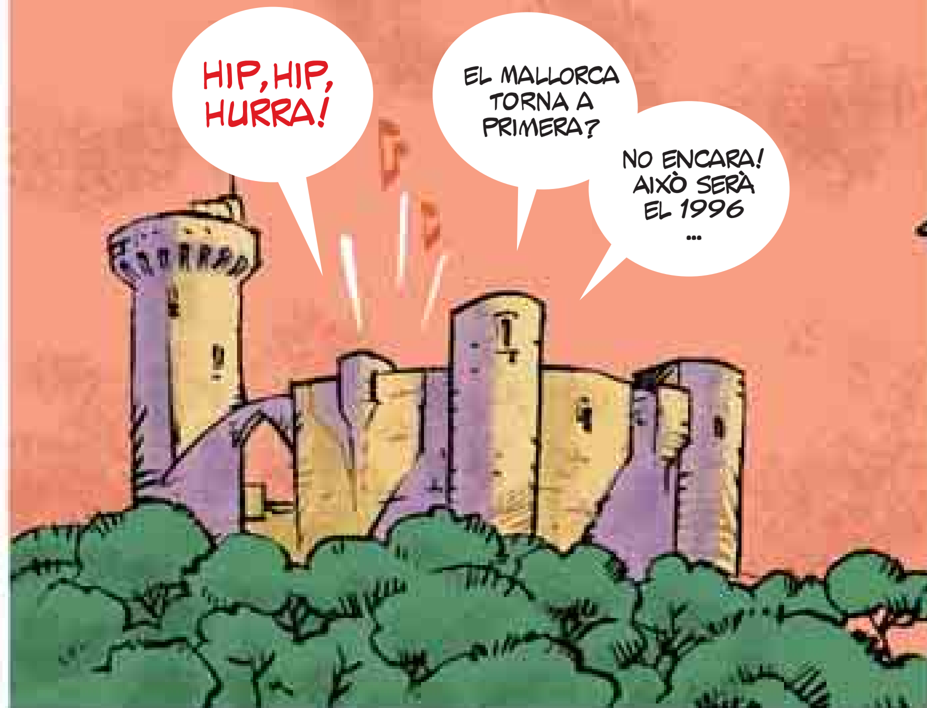

ACABADA LA DICTADURA, ESPANYA ES VA CONVERTIR EN UNA **MONARQUIA CONSTITUCIONAL** I, FINALMENT, EN UNA **DEMOCRÀCIA** QUE RECONEIX LES DIFERENTS **AUTONOMIES**

EL CAMÍ CAP A L'AUTONOMIA

ARA, ELS POLÍTICS ES PODIEN LLUIR D'ALLÒ MÉS BÉ

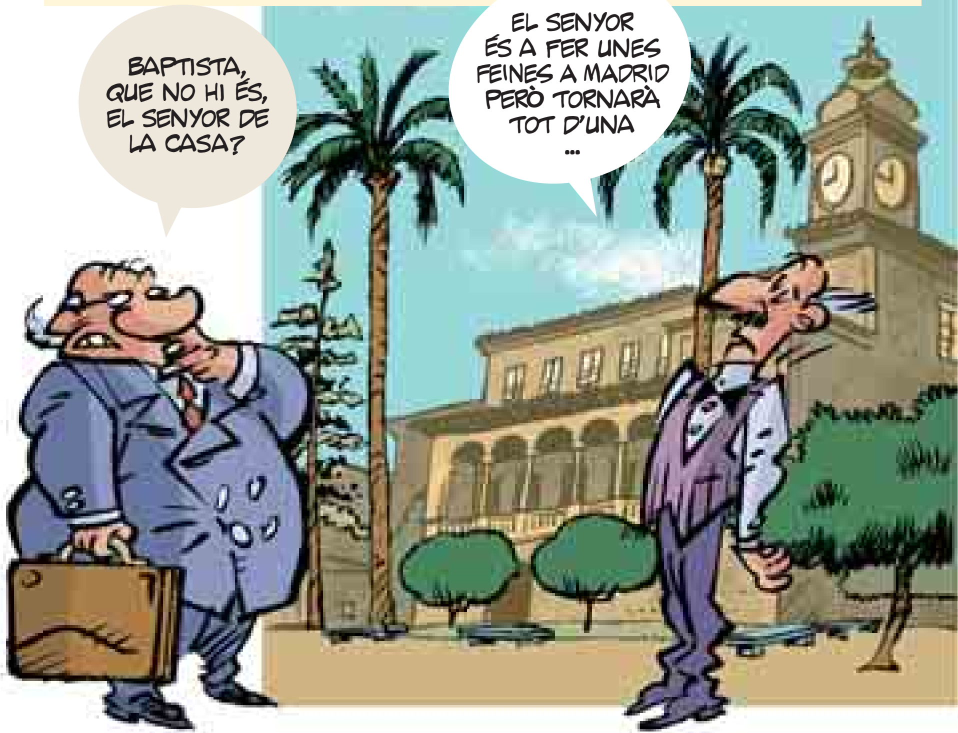
EL **1978** S'ESTABLÍ EL RÈGIM PREAUTONÒMIC. ES CREÀ EL **CONSELL GENERAL INTERINSULAR**, PRESIDIT PER **JERONI ALBERTÍ**. EN UNA REUNIÓ CELEBRADA AL **CASTELL DE BELLVER** S'OFICIALITZÀ EL RECOBRAMENT DE L'AUTOGOVERN.

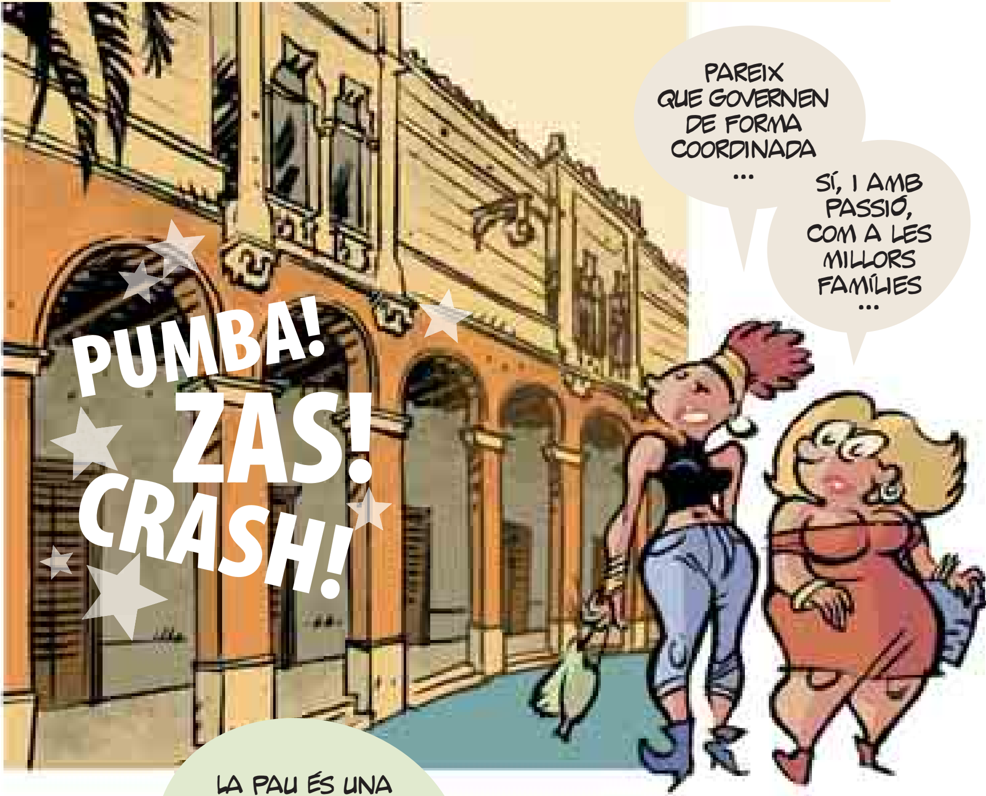
EL **1981** S'INICIÀ EL PROCÉS AUTONÒMIC, ENCARREGAT D'ELABORAR L'**ESTATUT D'AUTONOMIA** D'ACORD AMB L'**ARTICLE 143** (VIA LENTA) DE LA **CONSTITUCIÓ**. FOU APROVAT L'ANY **1983**, EL DARRER DEL TERRITORI ESPANYOL (EXCEPTE CEUTA I MELILLA).

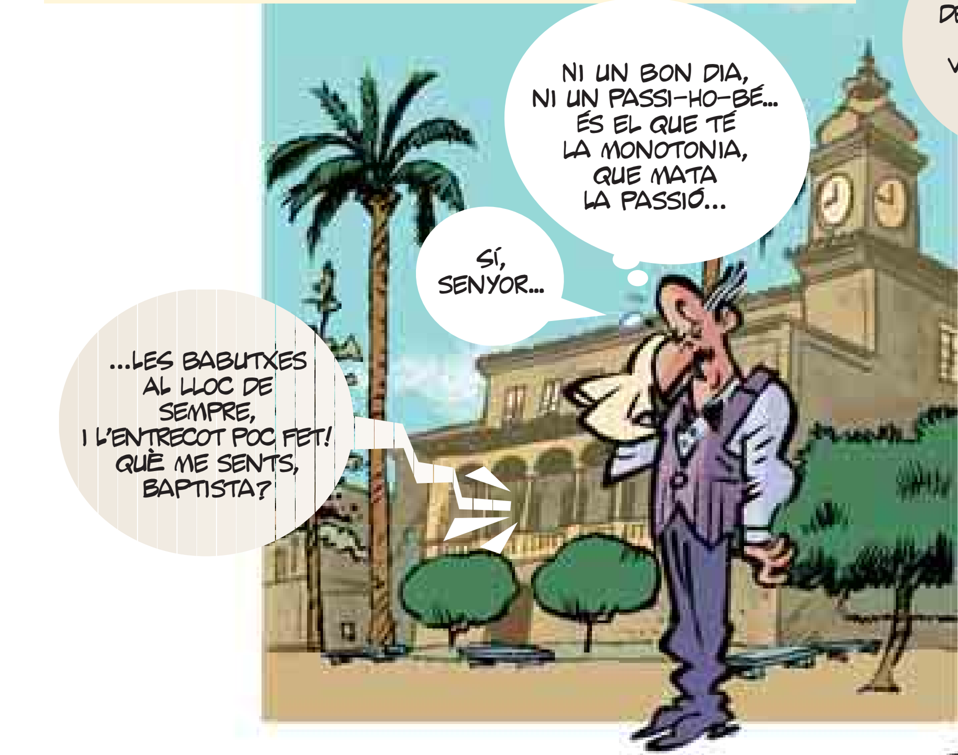
MAIG DE **1983**. DE LES **PRIMERES ELECCIONS AUTONÒMIQUES** SORGÍ LA **COALICIÓ POPULAR** (**PDP**, **UL I AP**, PRECURSORA DE L'ACTUAL **PP**). EL PRIMER PRESIDENT DEL **GOVERN BALEAR** FOU **GABRIEL CAÑELLAS**, QUE VA REVALIDAR EL CÀRREC FINS QUE DIMITÍ L'ANY **1996**. EL SUBSTITUÍ EL TAMBÉ POPULAR **CRISTÒFOL SOLER** I, POSTERIORMENT, **JAUME MATAS**.

COM A RESULTAT DE LES **ELECCIONS DE 1999** ES FORMÀ UNA COALICIÓ DENOMINADA **PACTE DE PROGRÉS** (**PSIB-PSOE**, **UM**, **PSM-ENTESA DE MENORCA I EU-ELS VERDS**), PRESIDIDA PER **FRANCESC ANTICH (PSIB-PSOE)**.

A LES ELECCIONS DEL MAIG DE **2003** TORNÀ A GUANYAR EL **PARTIT POPULAR**, AMB EL SUPORT D'**UNIÓ MALLORQUINA**. REPETEIX PRESIDÈNCIA **JAUME MATAS**.

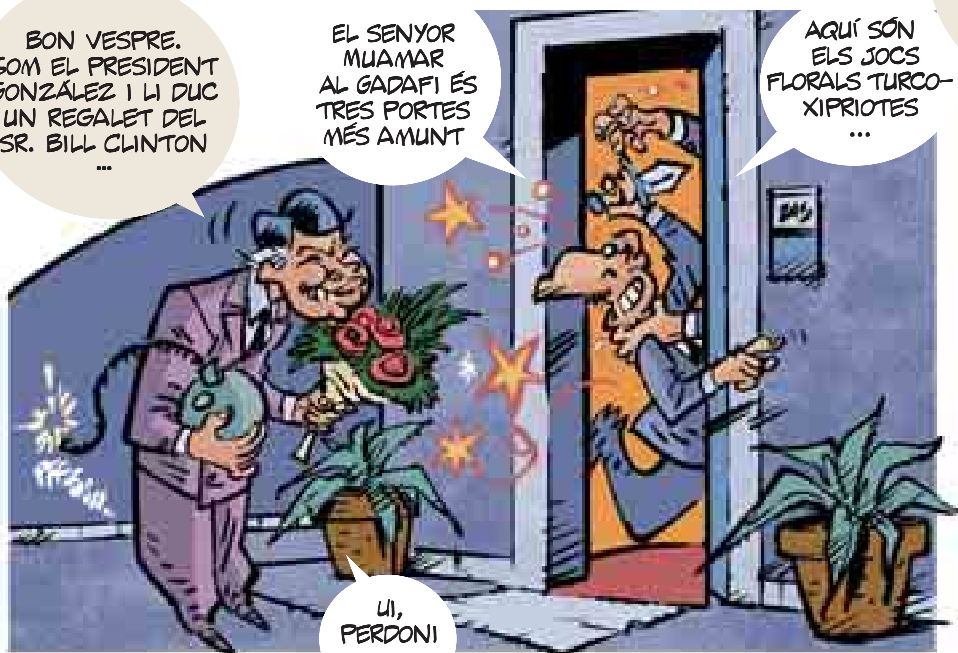

EL **23 DE FEBRER DE 1981**, QUAN ES VOTAVA LA INVESTIDURA DE **LEOPOLDO CALVO SOTELO** COM A NOU PRESIDENT DEL GOVERN ESPANYOL, UN ESCAMOT DE GUÀRDIES CIVILS ASSALTÀ EL **CONGRÉS DELS DIPUTATS** A MADRID. AQUELLA NIT MOLTS ILLENCS VAREN DORMIR (I POC) FORA DE CA SEVA.

PERÒ LA POLÍTICA TAMBÉ TÉ COSES CURIOSES.
A CONSEQÜÈNCIA DE L'ESTIUEIG DELS REIS A **MALLORCA**, DES DE FA ANYS L'ILLA S'HA CONVERTIT EN LLOC DE **TROBADES INTERNACIONALS**, DISCRETES I DE LES ALTRES.

ELS **ANYS 80**, MOLTES EMPRESES DE CALÇAT TANCAREN PER MOR DE LA **RECONVERSIÓ INDUSTRIAL** QUE TENGUÉ LLOC ARRAN DE L'ENTRADA A LA **COMUNITAT EUROPEA**. LES INDÚSTRIES **BIJUTERA** I **PERLERA** DE LES ILLES HAGUEREN DE FER FRONT A LA FORTA COMPETÈNCIA DE PRODUCCIÓ ASIÀTICA...

AIXÍ, LA PRINCIPAL INDÚSTRIA QUE ES MANTENGUÉ FOU EL MONOCULTIU TURÍSTIC, CADA VEGADA DE MÉS BAIX COST, DE MANERA QUE ELS EMPRESARIS BALEARS DEL SECTOR COMENÇAREN A INVERTIR EN COMPLEXOS HOTELERS FORA DE LES ILLES.

76 MALGRAT AIXÒ, LA PERTINENÇA A LA **UNIÓ EUROPEA**, ÉS A DIR, LA DESAPARICIÓ DE MOLTES FRONTERES I LA POPULARITZACIÓ DELS PASSATGES DE BAIX COST ADQUIRITS PER **INTERNET**, VA FER AUGMENTAR LA PRESÈNCIA DE MOLTS EUROPEUS A CA NOSTRA.

I, EN CONSEQÜÈNCIA, ES DU A TERME L'AMPLIACIÓ DELS **AEROPORTS DE LES ILLES BALEARS**. NOMÉS EL DE PALMA PERMET LA CIRCULACIÓ DE **100.000 PASSATGERS DIARIS**...

SURT MÉS BARAT ANAR DE PALMA A DÜSSELDORF QUE A MADRID...

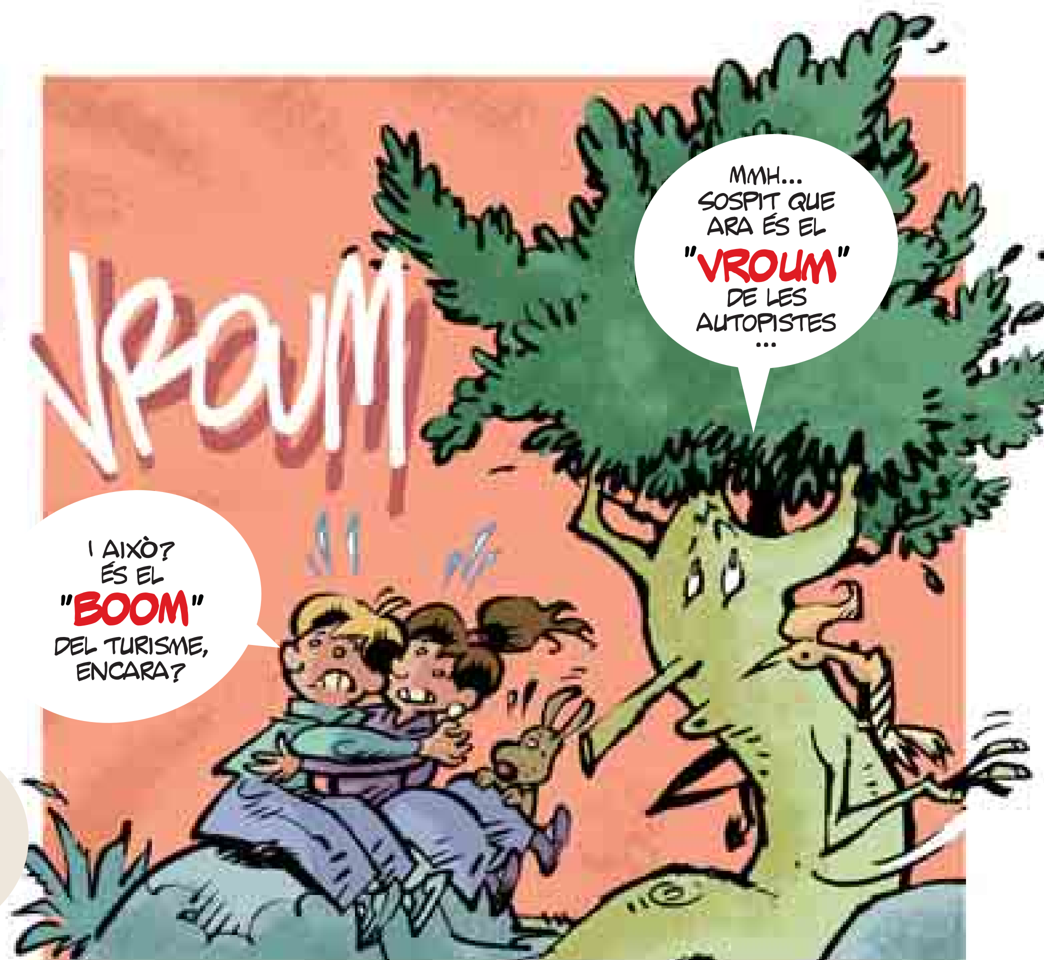
TOT SÓN IMMOBILIÀRIES ALEMANYES...

A EIVISSA FAN FIRES PER A ALEMANYS...

SEGUIM AMB L'AUTONOMIA, O MILLOR VENEM TOTES LES ILLES D'UNA VEGADA I ENS FEIM ALEMANYS?

SERÍEM EL LANDER 17...

EL 6 DE SETEMBRE DE **1994** "**SA NOSTRA**" ESTRENA A **SON FUSTER** LA NOVA SEU DE SERVEIS CENTRALS, DUES TORRES BESSONES PROJECTADES AMB LES DARRERES TECNOLOGIES.
A VER, 2+2?
MMH... QUATRE?
MOLT BÉ! QUEDA INAUGURAT AQUEST EDIFICI INTEL·LIGENT!

VROUM
I AIXÒ? ÉS EL "BOOM" DEL TURISME, ENCARA?
MMH... SOSPIT QUE ARA ÉS EL "VROUM" DE LES AUTOPISTES ...

I M'OBLIDAVA D'UNA COSA MOLT IMPORTANT ...
LA NOSTRA LLENGUA, QUE ARA PARLAM I QUE ENS FA DIVERSOS I, PER TANT, MÉS RICS DINS UN MÓN CADA VEGADA MÉS UNIFORME ...

AMB L'ARRIBADA DE LA DEMOCRÀCIA I AMB L'ESTATUT D'AUTONOMIA VÀREM RECOBRAR A NIVELL PÚBLIC EL CATALÀ, AFAVORIT PER LA **LLEI DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA** DE L'ANY **1986**.
CATALINA! PER LA TELE XERREN EN CATALÀ!! QUIN SUSTO!!
TÒFOL, T'HE DIT QUE NO FACIS TANTS DE REBENTATS ...

AU, IDÒ! JA VOS HE CONTAT UNA CARRETADA DE COSES... ENCARA EN SÉ D'ALTRES, PERÒ JA HE DIT QUE NO VOLIA FER-ME PESADA

AIXÍ, LA HISTÒRIA DE LES NOSTRES ILLES S'ACABA AQUÍ...?

CA, NINETS, LA HISTÒRIA CONTINUA CADA DIA, EL TEMPS NO S'ATURA ...

EL TEMPS? PERÒ SI JA COMENÇA A FER FOSCA!

QUÈ DIRAN A CA VOSTRA? VOS N'HEU D'ANAR ...

PERÒ, MADÒ OLIVERA ...

RES, RES, UN ALTRE DIA PODEU TORNAR ...

DE VEGADES ESTIC BEN AVORRIDA... NINGÚ NO ME DIU RES ...

ADÉU, MADÒ OLIVERA!

HE DE RECONÈIXER QUE DE VEGADES M'AGRADA XERRAR ...

FI

VAQUER / ALIU / ALFONS
FITO / PAU / SEGUÍ 2006

Bibliografia

AA. VV. Història de les Pitiüses en còmic. Eivissa: Consell Insular d'Eivissa i Formentera, 2002.

AA. VV. Història de Menorca en còmic. Menorca, 2003.

ALZINA, J. [*et al.*]. *Història de Mallorca*. Palma de Mallorca: Moll, 1982-1998. (Els treballs i els dies; 20, 21, 45)

ALZINA, M. *Història d'Andratx en còmic*. Ajuntament d'Andratx, 2001.

ARXIDUC LLUÍS SALVADOR. *Las Baleares*. Palma de Mallorca: José de Olañeta, 1984.

CASASNOVAS, M.À. *Història de les Illes Balears*. Palma de Mallorca: Moll, 1998. (Els treballs i els dies; 44)

FITO, A.; LINHARD, F. *Festes passades, coques menjades*. Ajuntament de Llucmajor, 2001.

JANER MANILA, G. *Història de l'illa de Mallorca així com jo hauria volgut que me l'haguessin contada*. Il·lustracions de Joan Guerra. Palma de Mallorca: Moll, 1980.

MACABICH LLOBET, I. *Historia de Ibiza*. Palma de Mallorca: Daedalus, 1967. 4 vol.

MARÍ, E.; PRATS, J.A. *Geografía e historia de Formentera*. Eivissa: Mediterrània, 2001.

MARTÍ CAMPS, F. *Iniciació a la Història de Menorca*. Palma de Mallorca: Moll, 1989. (Les Illes d'Or; 107 i 108)

MARTÍNEZ FERRANDO, J.E. *La història tràgica dels reis de Mallorca*. Barcelona: Aedos, 1960.

MASCARÓ PASSARIUS, J. *Corpus de toponimia de Mallorca*. Palma de Mallorca: Promocions, 1986. 10 vol.

MASCARÓ PASSARIUS, J. (coord). *Història de Mallorca*. Palma de Mallorca: Adalid, 1990. 14 vol.

MASSOT I MUNTANER, J. *La guerra civil a Mallorca*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976. (Biblioteca Serra d'Or; 9)

MATA, M. *Conquestes i reconquestes de Menorca*. Barcelona: Edicions 62, 1974. (Llibres a l'abast; 118)

MIR, G. *El mallorquinisme polític, 1840-1936. Del regionalisme al nacionalisme*. París: Edicions Catalanes de París, 1990. (Frontera oberta; 11 i 12) [Reeditat per Ed. Moll.]

MOREY, P. *Desembarc a Santa Ponça*. Il·lustrat per R. Vaquer i A. Fito. Calvià: Ajuntament de Calvià, 1998.

ROSSELLÓ BORDOY, G. *L'Islam a les Illes Balears*. Palma de Mallorca: Daedalus, 1968.

SA NOSTRA. *Cent anys d'història de les Balears*. Barcelona: Salvat Editores, 1982.

VARGAS PONCE, J. *Descripciones de las islas Pithiusas y Baleares*. Barcelona: J.J. de Olañeta Editor, 1983.

VILLANGÓMEZ, M. *Eivissa, la terra, la història, la gent*. Barcelona: Biblioteca Selecta, núm. 479, 1974.

XAMENA FIOL, P. *Història de Mallorca*. Palma de Mallorca: Moll, 1984.

125 anys
"SA NOSTRA"
CAIXA DE BALEARS